

Werken met het Impact-instrument

Het complete instrument is digitaal beschikbaar en kan zelf worden gedownload en geprint, of kan via de BNA-webshop worden besteld in de vorm van een kant en klaar werkpakket. Het complete setje kost €27,50 voor BNA-leden en €35,00 voor andere geïnteresseerden.

Het Impact-instrument bestaat uit zeven delen:

De inleiding – hier staat beschreven hoe u met het instrument werkt en wat het u te bieden heeft.

De kern – werkboekje waarmee de meest private plek van een GGZ instelling kan worden ingevuld: de ruimte van de patient.

Ondersteunende ruimte – werkboekje waarmee de ruimten die de patient faciliteren (keuken t/m washok) kunnen worden ingevuld.

Collectieve ruimte – werkboekje waarmee de gemeenschappelijke ruimten in een instelling kunnen worden ingevuld.

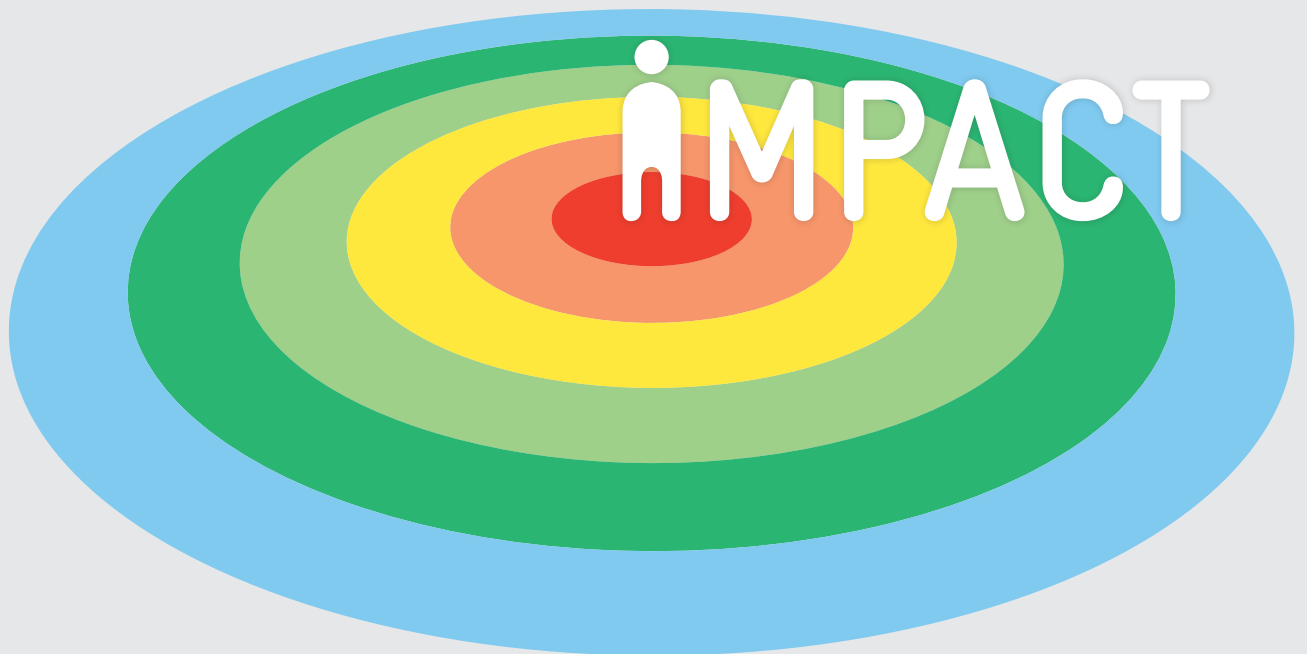
Activerende ruimte – werkboekje waarmee ruimten voor activiteiten (therapie, arbeid, sport, studie enz.) kunnen worden ingevuld.

Comfort zone – werkboekje waarmee stilteplekken en afzonderingsruimten kunnen worden ingevuld.

Buitenruimte – werkboekje waarmee de buitenruimte van een instelling kan worden ingevuld.

Tip: Print de uitgave dubbelzijdig en in kleur op A4.

Samen ontwerpen aan betere gebouwen
voor de geestelijke gezondheidszorg

Inleiding

Voorwoord

De huisvesting voor mensen met een psychiatrische hulpvraag heeft de laatste decennia een enorme ontwikkeling doorgemaakt. De voorbeelden uit het verleden, van slaapzalen en gemeenschappelijk gebruik van sanitair in monumentale gebouwcomplexen, liggen vers in het geheugen. De uitgestrekte psychiatrieterreinen, gelegen in lommerrijke en rustbiedende omgevingen, werden verruild voor de kleinschalige woonzorgvoorziening in de woonwijk. De cliënt ging terug naar de maatschappij; in een nieuwe omgeving en een nieuw gebouw, ontworpen volgens vastgestelde bouwmaatstaven en mede bedacht met de beste bedoelingen van betrokken zorgverleners en managers.

Maar wat vindt de bewoner er zelf eigenlijk van? Welke invloed heeft een nieuwe omgeving op zijn of haar beleving? Waardoor voelt een bewoner zich op z'n gemak? Waardoor worden angstbeelden gevoed en hoe kunnen deze worden beperkt? Is er keuzevrijheid in hoe men wil verblijven, met anderen of alleen?

De fysieke omgeving heeft impact op wat mensen denken, hoe ze zich voelen en hoe ze zich gedragen. Het gebouw kan een bijdrage leveren aan het functioneren van mensen, en kan hun welzijn, gezondheid en tevredenheid positief beïnvloeden. Vooral voor de doelgroep die langdurig op psychiatrische zorg is aangewezen, al dan niet in een gesloten setting, is er nog veel winst te behalen. Denk daarbij aan kwaliteit van leven en welzijn, perspectief op rehabilitatie en terugkeer in de samenleving.

IMPACT is een communicatietool, waarbij de kwaliteit van de leefomgeving vanuit het perspectief van de psychiatrische patiënt centraal staat. Een eerste ontwerpopdracht in de GGZ was voor van aken architecten aanleiding om een methodiek te bedenken, waarmee meer inbreng en ervaring van de psychiatrische patiënt kon worden meegenomen bij de totstandkoming van het ontwerp.

Die eerste opzet van IMPACT is vervolgens door BNA Onderzoek in een ontwerpstudie getoetst en aangescherpt, met medewerking van een zestal integrale ontwerpteams van architecten, zorgverleners en cliënten. Het resultaat hiervan was verrassend en heeft uiteindelijk geresulteerd in deze publicatie.

IMPACT is bedoeld voor cliënten in de GGZ, opdrachtgevers en architecten om gezamenlijk een betere leefomgeving voor psychiatrische cliënten te creëren. Gebruik van het instrument tijdens de ontwerpstudie heeft aangetoond dat er in een open en laagdrempelige dialoog met de cliënt veel waardevolle informatie ter tafel komt. Dit hoeft niet altijd tot andere huisvestingsconcepten in de GGZ te leiden. Maar in elk geval wel tot een gebouwon ontwerp, waarbij het welzijn en de woonwensen van de cliënt centraal staan.

Eric Huijten

lid programmeerteam BNA Onderzoek

Het begin van IMPACT

In 2007 verwierf van aken architecten de opdracht om vervangende huisvesting te ontwerpen voor veertig patiënten in de langdurige psychiatrische zorg. Bij aanvang van dit ontwerpproces, was het werkgebied van de geestelijke gezondheidszorg (GGZ) onbekend terrein voor ons.

Het Programma van Eisen lag al klaar. De functie en grootte van elke ruimte, de relaties tussen de verschillende ruimten en de bouwtechnische en installatietechnische eisen waren uitvoerig beschreven. We zaten regelmatig aan tafel met het ontwerpteam: een externe huisvestingadviseur, zorgmanagers, teamleiders van de afdelingen en af en toe ook met de behandelende psychiater. Ondanks de informatieve gesprekken, bleef het gevoel dat we de eindgebruiker, de patiënt, onvoldoende leerden kennen.

Wie zijn eigenlijk de mensen die het toekomstige gebouw gaan bewonen? Wat doet het met mensen wanneer ze jarenlang in dezelfde gesloten afdeling verblijven? Wat doen de bewoners van een afdeling de hele dag? Hoezo mogen volwassen mensen zonder de begeleiding niet naar buiten? Wat voor invloed hebben de psychische stoornissen op de bewoners precies? En wat is de invloed van de verplichte medicatie?

Het eerste bezoek aan de gesloten afdeling van deze instelling laat een onuitwisbare indruk achter. In een lage, brede, donkere gang schuifelen de mensen doelloos rond. Voetje voor voetje. In het TL-licht zien ze er bleek uit. De gang, die nergens toe leidt, ligt middenin het

flatgebouw. Zonder een straaltje daglicht. Het plafond van grijsbruine, houten latjes maakt de gang nog lager. Op de vloer ligt hard linoleum, die duidelijke sporen vertoont van duizenden schuifelende schreden.

Met een ongemakkelijk gevoel verlaten we het gebouw. De zorgverleners van de instelling zijn deskundig en toegewijd. Maar is in deze troosteloze omgeving wellicht toch verbetering mogelijk van het welbevinden van de patiënten? We veronderstellen dat het ontwerp voor dit gebouw destijds met een uitgekend Programma van Eisen en uit de allerbeste bedoelingen is ontstaan. Toch blijkt het ongeschikt te zijn. Al 30 jaar lang.

Valt te voorkomen dat dezelfde fouten opnieuw worden gemaakt? Wat zijn de juiste ingrediënten van het ontwerp voor adequate huisvesting van psychiatrische patiënten? Welke elementen van de gebouwde omgeving bevorderen het welbevinden van de bewoners?

Vanuit deze vragen is twee jaar gewerkt aan een ontwerpinstrument, dat de communicatie tussen de verschillende mensen die betrokken zijn in een ontwerpproces moet vergemakkelijken. Het resultaat ligt voor u. Wij hopen dat IMPACT helpt om betere ontwerpen voor de geestelijke gezondheidszorg te realiseren.

van aken architecten

Branka Vuksanović, Maarten Castelijns, Maartje van Bavel

Een concreet hulpmiddel

Het creëren van een optimale leefomgeving voor psychiatrische patiënten is een complexe opgave voor een ieder die daarbij betrokken is. De behoefte aan ondersteuning, zorg en toezicht van deze patiënten is immers zeer divers. Deze behoeften kunnen bovendien door de tijd heen sterk wisselen. De sector zet sterk in op ambulante zorg, afbouw van klinische capaciteit en verkorting van opnameduur. Desondanks is een deel van de patiënten in hun dagelijks leven dusdanig kwetsbaar en afhankelijk van zorg dat zij in een beschutte, soms zelfs afgeschermd omgeving verblijven, al dan niet voor een langere tijd.

De centrale vraag die ten grondslag ligt aan dit ontwerpinstrument is hoe deze patiënten idealiter gehuisvest kunnen en willen worden. Welke leefomgeving komt het meest tegemoet aan de behoeften en mogelijkheden van chronische psychiatrische patiënten die (langdurig) zijn aangewezen op intramurale zorg?

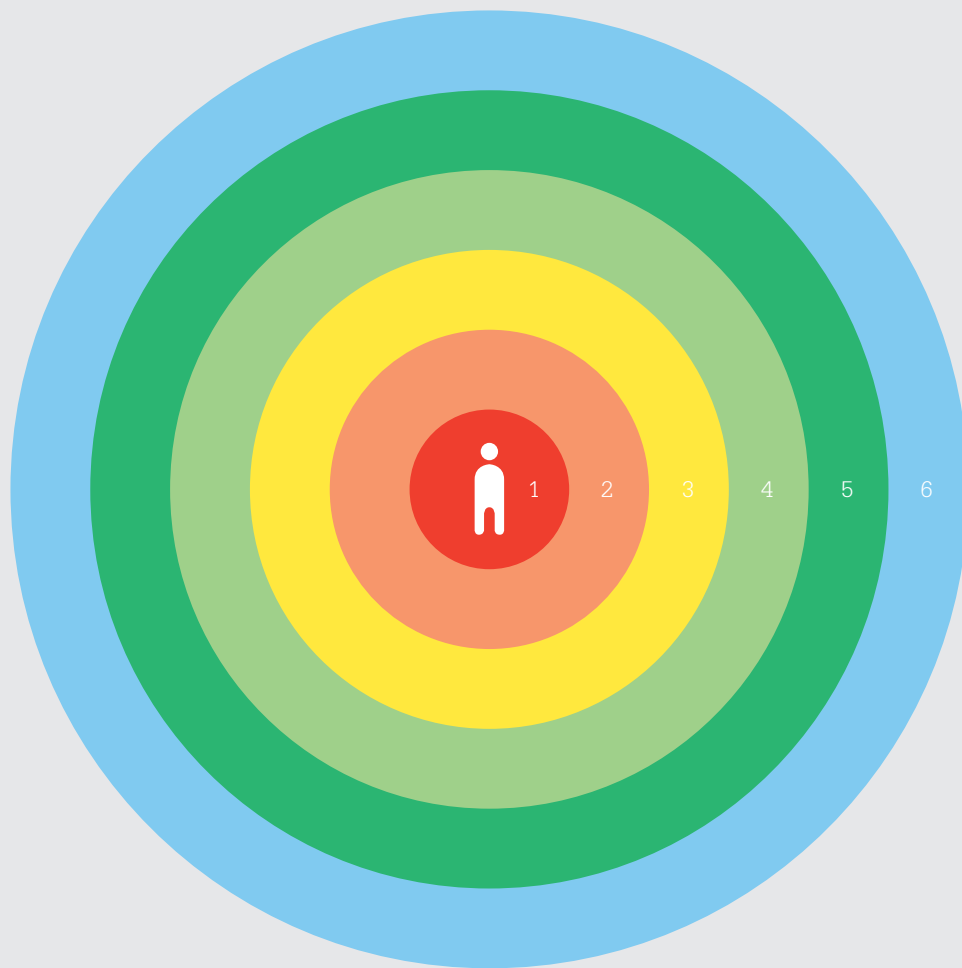
Alle betrokkenen - zorgaanbieders, patiënten, hun familie en architecten hebben expertise inzake dit vraagstuk. Voor het ontwerpproces betekent dit dat alle betrokkenen met elkaar in gesprek moeten gaan, hun wensen en kennis delen en tot

gedeelde uitgangspunten voor het ontwerp moeten komen.

IMPACT biedt hiertoe de mogelijkheid. Het vormt een hulpmiddel om concreet op papier te krijgen waar het gebouw aan moet voldoen om een goed gebouw te zijn.

IMPACT is bruikbaar bij het ontwerp van zowel nieuwbouw als verbouw, bij complete gebouwen of alleen gedeeltes ervan. Daarom is dit instrument opgedeeld in zeven losse delen. Bij grotere, completere projecten doorloopt u het complete instrument. Voor kleinere, meer eenvoudige projecten zoals het herinrichten van een gezamenlijke huiskamer, wordt een gedeelte, één schil, van het instrument gebruikt.

Om de belevingswereld van een psychiatrische patiënt beter te kunnen begrijpen, heeft IMPACT de leefomgeving van de patiënt laagje voor laagje afgepeld en in een heldere structuur geplooid. De patiënt is het uitgangspunt en staat dus altijd centraal. Het startpunt is de 'Kern', de meest elementaire leefruimte van de mens. Vanuit deze kern doen we elke keer een stap verder naar buiten richting het publiek domein. We onderscheiden hierin vijf verschillende leefruimten, de 'schillen'.

Opbouw van de cirkel

● 1. De Kern

De Kern biedt faciliteiten voor verblijf en essentiële lichaamsverzorging. De meest voorkomende vorm is een slaapkamer. De Kern is de meest private en persoonlijke plek van de patiënt, het 'eigen stekje'. De Kern biedt de bewoner privacy, geborgenheid en bescherming.

● 2. Ondersteunende ruimte

De ondersteunende ruimte bevat functies en ruimten die de Kern direct ondersteunen, zoals badkamer, keuken, wasruimte en berging. De voorzieningen kunnen zowel individuele als gedeelde functies zijn.

● 3. Collectieve ruimte

De collectieve ruimte deelt de bewoner met medebewoners of anderen, om tot sociale interactie te komen en differentiatie in de leefomgeving te brengen. Naast gangbare vormen, zoals een woonkamer of eetkeuken, kan de collectieve ruimte ook een andere vorm hebben. Gangen, hallen en trappen zijn ook plekken waar ontmoeting en interactie met grote regelmaat voorkomen, ook onverwachts en ongewenst.

● 4. Activerende ruimte

De activerende ruimte is gericht op het stimuleren van de ontwikkeling van de patiënt en het bevorderen van de integratie in de samenleving. Deze schil biedt ruimte aan activiteiten zoals werk, creatieve uitingen of sport. Ook allerlei vormen van therapie en behandeling behoren tot deze schil. Een activerende ruimte is zo toegankelijk en laagdrempelig mogelijk, en kan zowel binnen als buiten zijn.

● 5. Comfort zone

Deze schil geeft een patiënt rust en comfort tijdens een crisissituatie, zoals een psychose. Deze prikkelarme schil biedt de patiënt de ruimte en tijd om tot rust te komen door negatieve emoties en gevoelens, zoals rusteloosheid en agressie te verzachten.

● 6. Buitenruimte

Hier ervaren patiënten verfrissing, een gevoel van vrijheid en het ritme van dag en nacht, de seizoenen en het weer. Verblijven en actief zijn in de buitenlucht is niet alleen gezond, maar kan ook de sociale interactie tussen bewoners onderling of met buitenstaanders bevorderen en de bewoners aanzetten tot meer beweging en activiteit in het dagelijkse leven.

Gezamenlijk vormen de Kern en de vijf schillen de leefwereld van de psychiatrische patiënt. Voor elk van deze schillen gelden andere wensen en behoeften, die daarom per schil worden gedefinieerd. Dit gebeurt door het formuleren van het wensenpakket en het definiëren van de permanente en flexibele elementen voor de Kern en de vijf schillen.

Het wensenpakket

In het wensenpakket wordt gedefinieerd aan welke randvoorwaarden de schil moet voldoen. Er wordt omschreven wat de gewenste beleving van een schil is, welke functie een ruimte heeft, welke activiteiten in de schil zullen plaatsvinden en welke kenmerken daarbij horen. Dit wensenpakket dient als fundament om de schillen en ruimten concreet te kunnen vormen en definiëren.

Permanente en flexibele elementen

- De permanente elementen staan voor de fysieke componenten die niet eenvoudig aan te passen zijn. Dit zijn bouwkundige elementen zoals muren, vloeren en ramen. Maar ook onderdelen zoals installaties en inrichting van de buitenruimte zijn niet eenvoudig te veranderen. Deze elementen zijn zeer bepalend voor de beleving van een ruimte.
- De flexibele elementen zijn de fysieke componenten die vrij eenvoudig aan te passen zijn, bij voorkeur door de patiënten zelf. Deze elementen zijn van groot belang, omdat dit dé manier is om als gebruiker van de ruimte invloed uit te kunnen oefenen op de eigen leefomgeving.

Gebruikers

In IMPACT staat de psychiatrische patient centraal, toch zijn er ook andere gebruikers van de ruimten. De schema's en iconen in de zes boekjes worden geïllustreerd met de volgende vier gebruikers:

de patiënt

de medepatiënt

de zorgverlener

de buitenstaander

Aanvullende ruimten

Er is een aantal ruimten of functies die niet aan bod komen binnen De Kern en de vijf schillen, maar wel van invloed zijn op in de leefomgeving van de psychiatrische patiënt. Dit zijn de personeelsruimte, de rookzone, de behandelruimte en de locatie.

- De personeelsruimte

Dit is de ruimte waar het verzorgend personeel gebruik van maakt, hun kantoor op de vloer. Vaak is deze ruimte dichtbij of zelfs tussen de verblijfsruimten van de patiënten gepositioneerd. Bespreek met elkaar de positie die de personeelsruimte heeft ten opzichte van de kernen en de schillen en of de personeelsruimte toegankelijk is voor de patiënten.

- De rookzone

Uit interviews is gebleken dat patiënten een rookruimte ervaren als een sociale plek, een plek waar ze het gevoel hebben vrij over zaken te kunnen spreken. Bespreek óf en waar er gerookt mag worden. De positie en de toegankelijkheid van de rookruimte of -zone zijn van belang.

- De behandelruimte

Eén op één gesprekken tussen psychiater en patiënt zijn van groot belang. Is daarvoor een aparte ruimte aanwezig of worden deze gesprekken in De Kern gehouden? Of een andere schil?

Handleiding

Als gebruiker van IMPACT maakt u keuzes. U gaat daarbij als volgt te werk:

1. Stel een team samen om IMPACT te doorlopen. Het basisteam bestaat uit:
 - A. Zorgprofessionals uit verschillende lagen van de organisatie
 - B. Een patiënt of een vertegenwoordiger van de patiëntenraad. Ook de naaste familie van een patiënt kan deelnemen.
 - C. Architect.

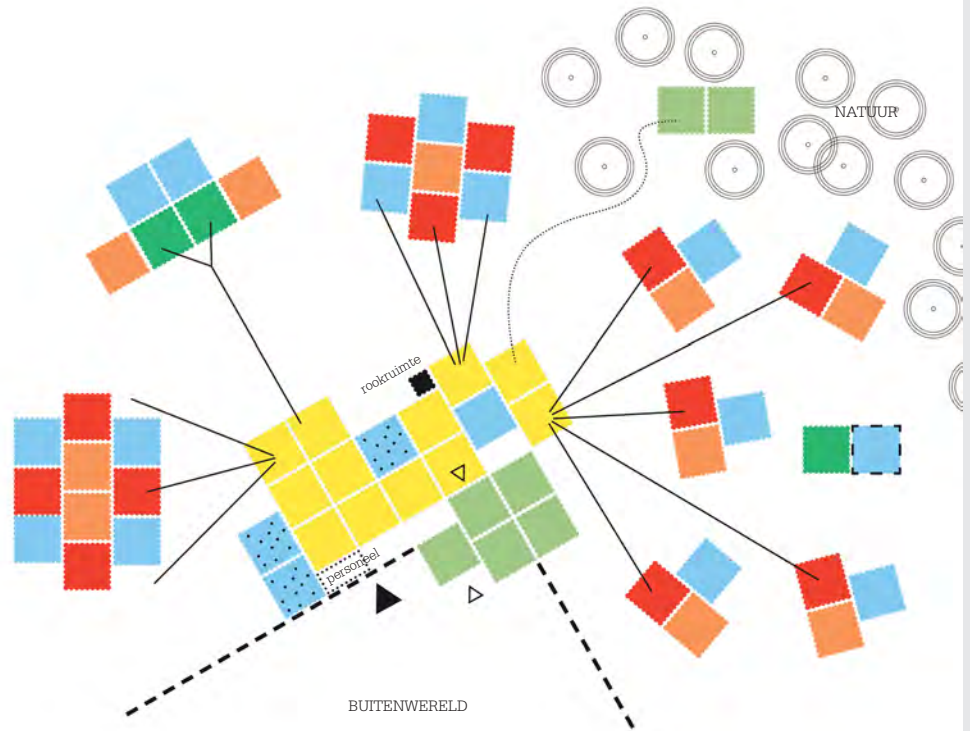
Het team kan versterkt worden met andere betrokkenen en professionals. Bijvoorbeeld een interieurarchitect, landschaps- of tuinarchitect, omgevingspsycholoog, gedragspsycholoog, een huisvestingsadviseur of een bouwmanager.

2. Definieer de doelgroep en de opgave. Het is belangrijk dat het hele team weet wat het project inhoudt: wie is de doelgroep, hoe groot is de doelgroep, waar is de locatie, wat is de functie van de het project?
 - U kunt, afhankelijk van de bouwopgave, kiezen uit zes boekjes. Per kern en schil is er een boekje met keuzemogelijkheden en keuzelijst.
 - In elk boekje loopt u per kern en schil aan de hand van de icoontjes de keuzemogelijkheden langs.
 - U maakt daarbij keuzes, die u aanvinkt in de corresponderende vakjes op de (uitscheurbare) keuzelijst achterin elk boekje.

Een voorbeeld van een vlekkenplan in wording:

De ingevulde keuzelijsten en het vlekkenplan samen tonen de wensen en eisen van alle betrokken partijen. Door het team is gezamenlijk bepaald wat de wensen en eisen zijn, hoe de ruimten georganiseerd kunnen worden en wat de concrete uitwerking is van de kern en de schillen. Het resultaat van IMPACT vormt een waardevolle aanvulling op de technische en functionele eisen in het standaard Programma van Eisen.

- De Kern
- Ondersteunende ruimte
- Collectieve ruimte
- Activerende ruimte
- Comfort zone
- Buitenruimte

3.

Waar gewenst voegt u eigen onderdelen toe.

De knipvellen achterin elk boekje vertegenwoordigen de kleur van de kern of schil waar het betreffende boekje over gaat. Met de vlakken, die u knipt uit de verschillende knipvellen, bouwt u een voorlopige plattegrond ('vlekkenplan') op. Zo krijgt uw gebouw, op basis van de keuzes die u maakt, stap voor stap gestalte.

4.

Het vlekkenplan wordt per kern en schil opgebouwd. U kunt hiermee al beginnen wanneer u het hoofdstuk 'wensenpakket' in het boekje heeft afgerond. De hierop volgende keuzen voor de permanente en flexibele elementen kunnen beïnvloed worden door het vlekkenplan.

Het is aan te bevelen om in het vlekkenplan lijnen te trekken om relaties, zichtlijnen, toegangen of juist hekken te tekenen zodat het vlekkenplan nog meer informatie bevat. Het fotograferen van het vlekkenplan bij elke stap kan helpen om terug te zien hoe het is opgebouwd. Ook kunnen zo verschillende varianten met elkaar vergeleken worden.

5.

Geef de aanvullende ruimten ook een plek in het vlekkenplan. Denk goed na over hoe personeelsruimte, rookzone, behandelruimte en locatie een plek in het geheel krijgen.

Literatuurlijst

van den Berg, A.

Health Impacts of Healing Environments – A review of evidence for benefits of nature, daylight, fresh air, and quiet in healthcare settings, Foundation 200 years University Hospital Groningen, 2005

du Botton, A.

De architectuur van het geluk.
ISBN 9046703010X

College Bouw Ziekenhuisvoorzieningen

Healing Environment, 2006

Dijkstra, K., Pieterse, M.E., Pruyn, A.

Physical environmental stimuli that turn healthcare facilities into healing environments through psychologically mediated effects, systematic review. J Adv Nurs 2006; 56: 166-181

Douglas, C.H., Douglas, M.R.

Patient-centred improvements in healthcare built environments: Perspectives and design indicators. Health expectations: An International Journal of Public Participation in Health Care & Health Policy 2005; 8: 264-276

Evans, G.W., Mitchell McCoy, J.

When Buildings Don't Work: The Role of Architecture in Human Health. J Environm Psychol 1998; 18: 85-94

Genov, A., Schnall, S., Laird, J.

In search of the intrinsic emotional meaning of color: implications for design. Clark University, Worcester, 1999

Gross, R., Sasson, Y., Zarhy, M., Zohar, J.

Healing Environment in Psychiatric Hospital Design. Gen Hosp Psychiatry 1998; 20: 108-114

Hamel, R.

De beleving van ruimte in de omgeving. Blind, interdisciplinair tijdschrift, 2009

Karlin, B.E., Zeiss, R.A.

Environmental and Therapeutic issues in Psychiatric Hospital Design: toward best practices. Psychiatr Serv 2006; 57: 1376-1378

Kusters, W., Gerrits, S., Tukker, J.

Alleen, berichten uit de isoleer cel. ISBN 9789056379292

Schaaf, P.S., Dusseldorp, E., Keuning, F.M., Janssen, W.A., Noorthoorn, E.O.

Impact of the physical environment of psychiatric wards on the use of seclusion. British Journal of Psychiatry. 1-8 doi: 10.1192/bjp.112.118422

Slangen-de Kort, Y.A.W.

De fysieke omgeving van zorg: context, medicijn of wondermiddel? Lezing Jubileumcongres Bouwcollege, oktober 2002

Taylor, T., Killaspy, H., Wright, C. et al.

A systematic review of the international published literature relating to quality of institutional care for people with longer term mental health problems. BMC Psychiatry 2009;9: 55 (online)

Ulrich, R.S., Zimring, C., Zhu, X.,

DuBose, J., Seo, H., Choi, Y. et al.

A Review of the Research Literature on Evidence-Based Healthcare Design. HERD 2008; 1: 102-165

Colofon

Onderzoek, tekst en iconen

Branka Vuksanović, Maarten Castelijns en
Maartje van Bavel (van aken architecten)

Tekstredactie

Marc Mijer

Klankbord en redactie

Jutta Hinterleitner, Eric Huijten, Wouter
Kusters, Carla Roos, Petra van der Schaaf,
Bertille Soogeleer en Fiona de Vos

Deelnemers aan de studie waarin het IMPACT-instrument is getest

- Team Architecten Alliantie / Emergis:
Guus van Bebber, Annie van Bebber,
Jessica de Putter, Connie Slot
- Team Greiner van Goor Huijten archi-
tecten / GGZ Delfland: Martien van
Goor, Yvette Huige, Eric Huijten, Maaïke
(cliënt), Marieke Smelt
- Team MAS architectuur / Cliëntenbelang
Utrecht / Maatschap Venster / Platform
GGZ Utrecht: Job Haug, Dree Mulders,
Jan Pols, Ria Trinks, Dianta Wilmsen
- Team van aken architecten / Clevis-
Kleinjans Architecten / Hevo / Level
Acoustics / Stichting Mondriaan: Lorenzo
Basani, Nicole van Hout, Koen Mulder,
Pim Simons, Bertille Soogeleer, Maarten
Venhorst, Maurice Vos, Rob van Vugt,
Peter Woerdeman

- Team Architectuur Atelier / Ruimplan
Architecten / Elffers van der Veen archi-
tecten / LOC Bouwpool / Lentis:
Leo de Bel, Martha Brandsma, Nadine
Macpherssen-Nebbeling, Jan Meerpoel,
Geja Suichies, Victor Thône, Jana
Urbanova, Fred Veerman
- Team Van Rooijen Architecten / Van
der Hoeven Stichting: J. Bos, Faranak
Nourbakhsh, Theo van Rooijen

Vormgeving

Thonik, Amsterdam

Drukwerk

Imago Printing, Amsterdam

Uitgever

BNA Onderzoek

ISBN 978-94-6190-303-7

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door
de donateurs van het BNA Onderzoekfonds.
Met dank aan iedereen die aan het vooron-
derzoek, de testfase en de uitwerking van
het instrument heeft meegewerkt.

Over van aken architecten

van aken architecten (VAA.) werkt inte-
graal en beheerst het totale bouwproces
van ontwerp tot oplevering.

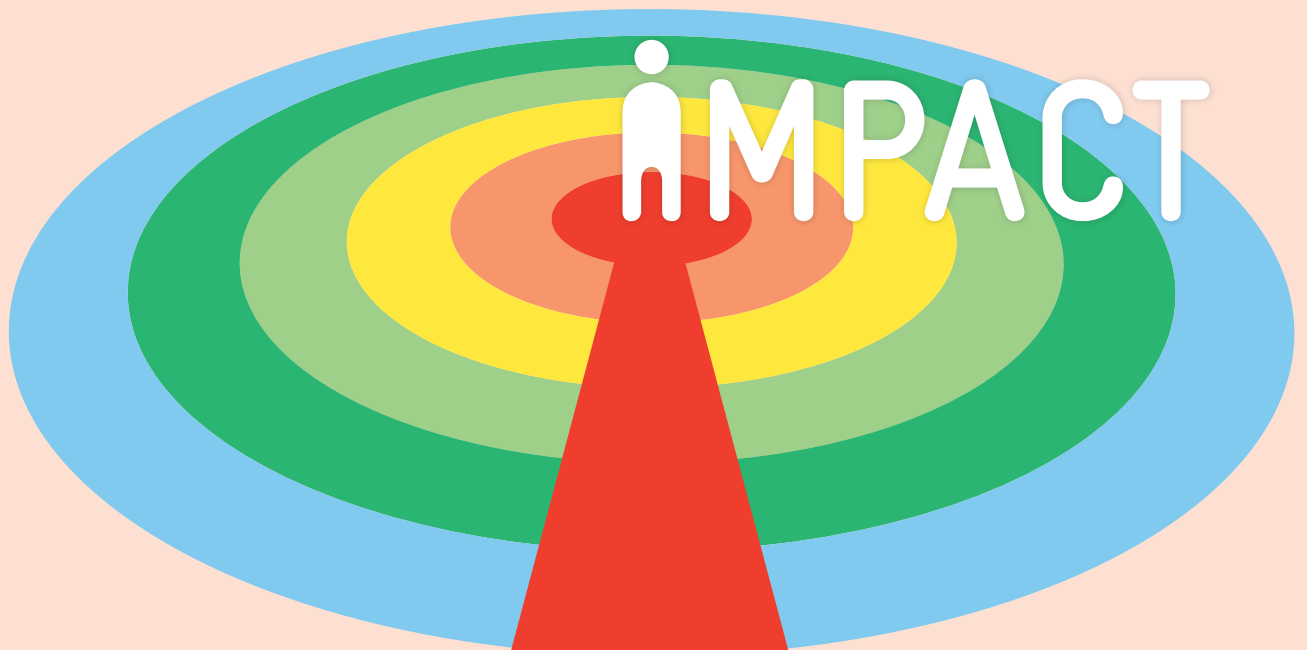
Samen met de hoogstaande kennis en
expertise van de medewerkers zorgt
dat ervoor dat van aken architecten een
betrouwbare partner is. Haar visie is dat
bij een goed ontwerp de eindgebruiker
centraal staat. En het gebouw is altijd in
harmonie met de omgeving waarin het
wordt neergezet. Binnen het bureau neemt
onderzoek een vaste plaats in. Hieruit is ook
het IMPACT-instrument voortgekomen.

Over BNA Onderzoek

BNA Onderzoek is een laboratorium voor
slimme ruimtelijke ideeën. We brengen
architecten, onderzoekers, marktpartijen
en overheden samen om na te denken
over maatschappelijke vraagstukken. Niet
alleen de vraagstukken die nu spelen –
zoals demografische krimp, verstedelijking
en duurzaamheid. We proberen ook te
ontdekken waar in de toekomst de slimme,
creatieve en verbindende blik van de
architect kan helpen maatschappelijke
problemen op te lossen. BNA Onderzoek
biedt architectenbureaus de kans om in
multidisciplinaire teams hun kennis te
verbreden en nieuwe ontwerpogaven
te ontdekken.

© BNA & van aken architecten - 2013

Samen ontwerpen aan betere gebouwen
voor de geestelijke gezondheidszorg

1. De Kern

Wat is het?

De kern is de meest private en persoonlijke plek van de patiënt. Het biedt privacy, veiligheid, bescherming en is voorzien van de faciliteiten voor basale lichaamsverzorging. Door de patiënt wordt de kern ervaren als eigen territorium en psychologisch eigendom.

"Ik zit nu in de laatste fase van mijn behandeling en ik hoop nooit een separatie mee te maken of opgesloten te worden in mijn kamer. Mijn eigen kamer zou mijn beschermde omgeving moeten zijn."

uit een interview met een cliënt van een GGZ instelling

"Eigenlijk zou elke patiënt een toereikende plek voor zichzelf moeten hebben. Geen eigen plek hebben, betekent de hele dag verplicht in een ruimte zitten met andere gekken."

Willem Rijks, klinisch psychiater
zorggroep Mondriaan

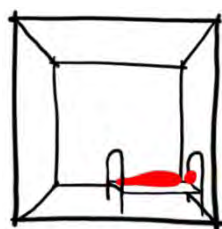
De meest voorkomende vorm van de kern is de slaapkamer. Maar het kan ook een heel andere vorm aannemen, zoals een appartement of een caravan op een camping. De vorm die de kern aanneemt, is mede afhankelijk van de doelgroep en de verblijfsduur.

1. Waar moet de kern aan voldoen? – activiteiten en kenmerken

A. mogelijke activiteiten

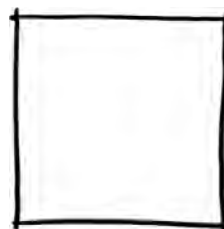
Verblijven

Slapen

Basale lichaams-
verzorging

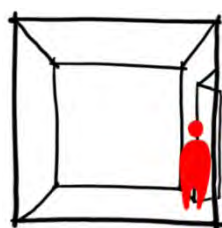

*vink uw overige keuzes aan
op de keuzelijst achterin*

B. mogelijke kenmerken

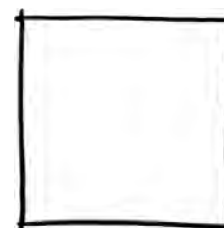
Privacy

Autonomie

Thuisgevoel

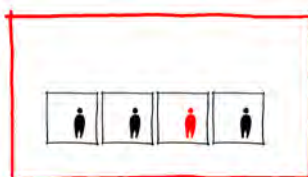
*vink uw overige keuzes aan
op de keuzelijst achterin*

2. Wat is de positie van de kern in het geheel?

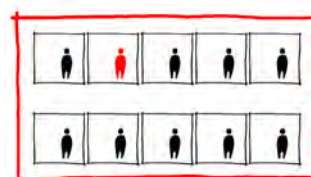
organisatie kernen

Solitair

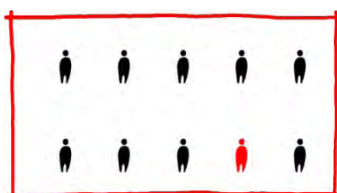

Kleinschalig groepsverband

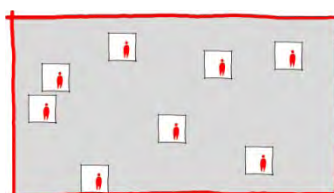

Grootschalig groepsverband

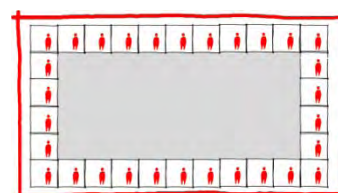
organisatie meerdere kernen op een locatie/gebouw

Slaapzaal

Eilandjes opstelling

Geordende opstelling

relatie tussen de kernen op een locatie/gebouw

Meerdere kernen in één ruimte

Verbonden via andere ruimte

Geschakeld

Los van elkaar

"Hoe meer ruimte er is voor de individualisering, hoe meer cliënten zelf kunnen kiezen, hoe beter het is. Individuele keuze is een kernwaarde, die eenvoudig omgezet kan worden in een architectonische opgave."

Remy Roest, psychiater

3. Toegankelijkheid en privacy van de kern – relatie tot zorgverlener, medepatiënt en buitenstaander

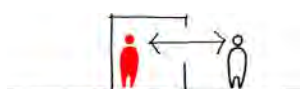
relatie tot zorgverlener

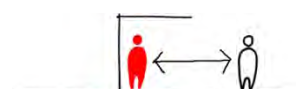
Contact op uitnodiging patiënt

Contact middels elektronische middelen

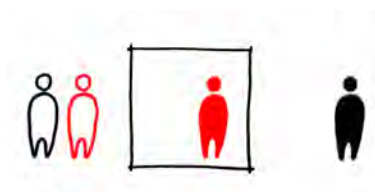

Visueel contact

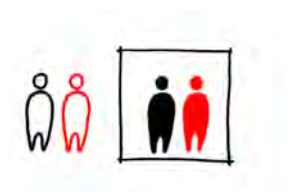

Open contact

relatie tot medepatiënt en de buitenwereld

Geheel privé

Buitenstaander welkom

Medepatiënt welkom

Iedereen welkom

"Er moet genoeg ruimte zijn om zowel individueel als gezamenlijk de tijd door te brengen. De vrijheid om te kiezen speelt hierbij een belangrijke rol. Daarbij moet men beseffen dat psychiatrische patiënten de mogelijkheid willen hebben om de medebewoners, verzorgers en buitenstaanders te kunnen vermijden of ontlopen."

Luc Nelissen, huisvestingsadviseur in de psychiatrische zorg

toegangscontrole

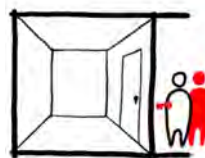
Toegangscontrole en ontsluiting zijn medebepalend voor de autonomie en privacy van de patiënt.

Zeggenschap: patiënt
autonomie, controle,
overrulebaar bij
calamiteit, privacy

Zeggenschap: patiënt
en zorgverlener
beperkte controle,
beperkte autonomie,
geen privacy

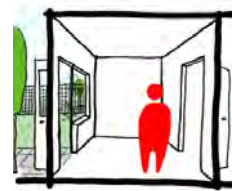
Zeggenschap:
zorgverlener
geen controle, afhanke-
lijk, geen privacy

ontsluiting

Enkele toegang intern:
institutionaliserend

Enkele toegang extern:
privacy, weinig contact

Tweezijdige toegang:
privacy, open, keuze

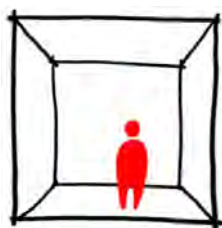
4. Uit welke elementen wordt de schil gevormd? – permanente en flexibele elementen

De waarneming van een ruimte wordt mede bepaald door zijn vorm, schaal, proporties, oriëntatie, materiaal, kleur, textuur en patroon. Deze fysieke componenten zijn in dit instrument onderverdeeld in twee groepen: permanente en flexibele elementen.

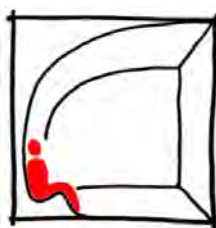
4.1. Permanente elementen

Permanente elementen zijn de niet-aanpasbare eigenschappen van een ruimte. Muren, vloeren en de posities van de gevelopeningen zijn niet eenvoudig aan te passen. Voor de nieuwbouw is het van groot belang om aandacht te besteden aan de keuze en samenstelling van de vaste elementen van een ruimte.

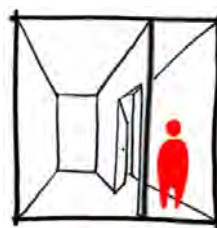
a. de vorm van de ruimte

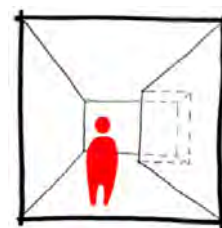
Rechthoekig:
overzichtelijk en neutraal

Organisch:
specifiek en geborgen

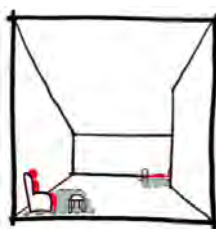

Samengesteld:
ruimtelijk en afwisselend

Veelvormig: *afwisselend en onoverzichtelijk*

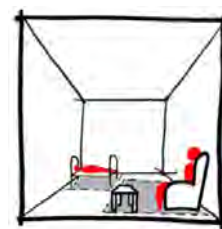
b. de schaal van de ruimte

Groot: *ruimtelijk en verlaten*

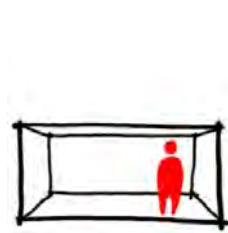

Klein: *beperkt en geborgen*

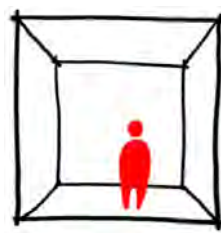

Tussenmaat: *neutraal en afdoende*

c. de proporties van de ruimte

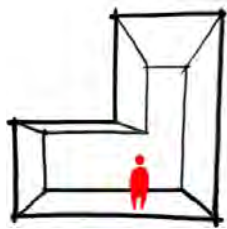
Laag

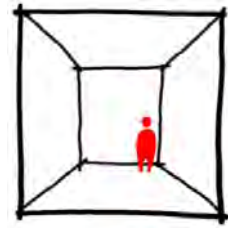
Neutraal

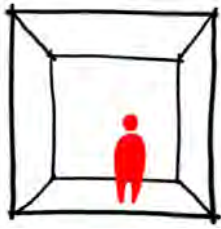
Hoog

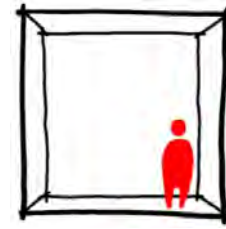
Samengesteld

Diep

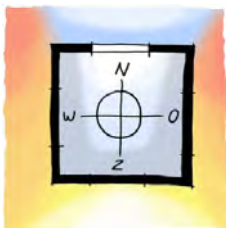
Neutraal

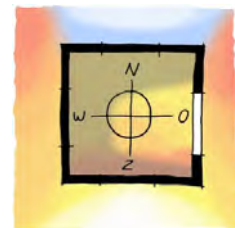
Ondiep

d. daglicht en zon

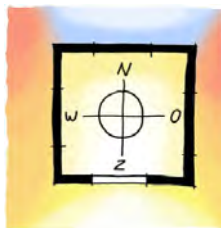
- oriëntatie

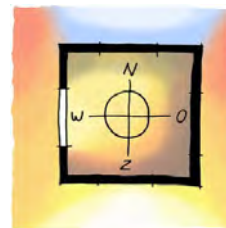
Noord:
gelijkmatig licht
rustgevend
zonwering niet nodig

Oost:
ochtendzon
dag-nacht beleving
zonwering wenselijk

Zuid:
hele dag direct zonlicht
dag-nacht beleving
zonwering noodzakelijk

West:
avondzon
dag-nacht beleving
zonwering wenselijk

- positie gevelopeningen

Enkelvoudige oriëntatie:
vertrouwd, statisch

Meervoudige oriëntatie:
afwisseling, dynamisch

"Daglicht biedt mensen gevoel van tijd en plaats en voorkomt desoriëntatie. Het heeft invloed op de productie van slaap- en stresshormonen en daarmee op gezondheid, stemming en prestaties. Helder licht, en met name ochtendlicht, heeft positieve effecten op onder meer depressies en opnameduur."

Bron: College bouw zorginstellingen;
Licht (daglicht en kunstlicht)

- daglichttoetreding

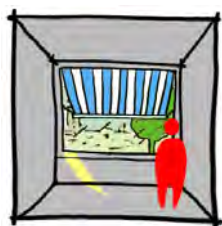
Overvloedige toetreding
licht: *prikkelend, licht,*
dag-nacht beleving

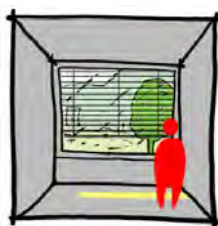
Beperkte toetreding
licht: *weinig prikkels,*
donker en beperkte dag-
nacht beleving

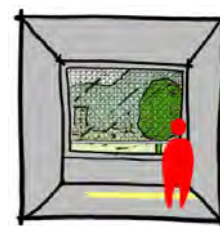
Specifieke toetreding
licht: *weinig prikkels,*
beperkt uitzicht,
dag-nacht beleving

- zonwering

Uitvalscherf: *goed*
visueel contact met
omgeving

Lamellen: *beperkt*
visueel contact met
omgeving

Screen: *vervaagd visueel*
contact met omgeving

"Na een operatie kreeg de ene helft van de patiënten een kamer met uitzicht op een stenen muur, de andere helft keek uit op bomen. Patiënten met uitzicht op bomen hadden minder pijn, gebruikten minder pijnstillers en mochten eerder naar huis."

Bron: "De natuur als medicijn"
(Mens en Natuur, 2007)

Maak uw overige keuzes met betrekking tot daglicht en zon in de keuzelijst. Het betreft het systeem van lichtwering (semitransparant of verduistering), regulering (individueel, centraal, overrulebaar) en eventueel verdere aspecten die u nodig acht.

e. visueel contact met de omgeving

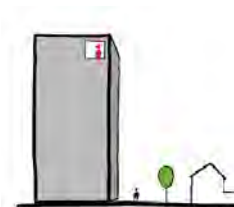
Stad/dorp: *prikkelend*

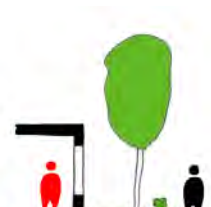
Natuur/landschap:
rustgevend

Instelling: *eentonig*

Boven maaiveld:
afstandelijk en
overzichtelijk

Op maaiveld: *vertrouwd,*
prikkelend en contact

Onder maaiveld: *prikkel-*
arm en geen overzicht

“Zorg voor een aangename en comfortabele temperatuur, zo mogelijk individueel regelbaar voor patiënten. Dit in verband met individuele verschillen en bevordering van het gevoel van controle over de situatie. Installeer ventilatiesystemen die royaal frisse lucht toelaten, wederom bij voorkeur individueel regelbaar.”

Bron: College bouw zorginstellingen; Luchtkwaliteit

f. binnenklimaat

- luchtverversing

Natuurlijke ventilatie:
verse lucht, regelbaar en vertrouwd

Mechanische ventilatie:
geen beleving verse lucht, niet regelbaar en niet vertrouwd

Spui via rooster: verse lucht, vertrouwd en regelbaar

Spui via raam, incl. veiligheidsvoorziening: vertrouwd en regelbaar

- verwarming en koeling

Radiator:
verwarming vertrouwd behaaglijk heet oppervlak – onveilig

Vloer:
verwarming en koeling bevreemdend behaaglijk veilig

Via de lucht:
verwarming en koeling bevreemdend onbehaaglijk veilig

Maak uw overige keuzes met betrekking tot het binnenklimaat in de keuzelijst. Het betreft regulering (individueel, centraal, overrulebaar) en eventueel andere aspecten die u nodig acht.

g. omgevingsgeluid

Beperkt omgevingsgeluid: bevreemdend, prikkelarm

Overvloedig omgevingsgeluid: vertrouwd, irritant

Beperkt intern geluid: rustig

Overvloedig intern geluid: overlast

“Afdelingen voor chronische patiënten moeten geluidsicht zijn, om te voorkomen dat de hele afdeling wakker wordt van één schreeuwende patiënt. Bij slechte geluidsisolatie gebeurt het regelmatig dat alle patiënten slaappillen moeten slikken om ongestoord te kunnen slapen.”

Willem Rijks, klinisch psychiater zorggroep Mondriaan

Maak uw overige keuzes met betrekking tot geluid in de keuzelijst. Het betreft de geluidsbronnen collectieve muziek (afleiding, maskering ander geluid, niet zelf regelbaar), geluid van installaties (overlast, verwarrend, niet zelf regelbaar) en eigen muziek en/of tv (afleiding, vertrouwd, zelf regelbaar) en eventueel verdere aspecten die u nodig acht.

4.2. Flexibele elementen

Flexibele elementen zijn de aanpasbare of veranderlijke eigenschappen van een ruimte. Het afwerkingsmateriaal, de kleur, de textuur en het patroon, het meubilair, het kunstlicht, de natuurlijke elementen, de geur en de akoestiek van een ruimte; ze zijn vrij eenvoudig aanpasbaar. Ook door de patiënt zelf.

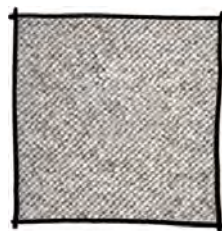
a. materiaal

Baksteen:
koud - hard - ruw
geluidreflecterend

Beton:
koud - hard - ruw
geluidreflecterend

Tapijt/vloerkleed:
warm - zacht - glad of
ruw, geluiddempend

Hout:
warm - hard - glad
geluidreflecterend

Textiel:
warm - zacht - glad
geluiddempend

Linoleum/marmoleum:
koud - hard - glad
matig geluiddempend

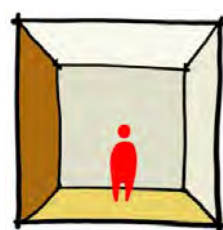
"Ik vraag me af of de muren grijs gemaakt zijn omdat de kamers prikkelarm moeten zijn? Ze hebben trouwens het hele gebouw van binnen geschilderd in die grijze kleur. Voorheen had de woonkamer nog een gif-groene wand maar nu zit je tegen een saaie, grijze muur aan te kijken."

uit een interview met een cliënt van een GGZ instelling

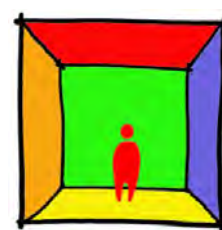
b. kleur

Neutraal kleurgebruik:
prikkelarm, desoriënterend en monotoon

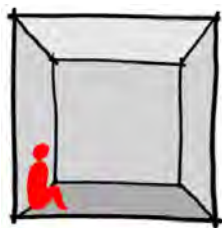
Spaarzaam kleurgebruik:
vertrouwd, oriënterend en rustgevend

Uitbundig kleurgebruik:
prikkelend, druk en bevreemdend

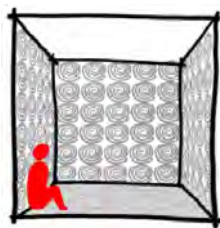
Kleur als accent:
prikkelend en oriënterend

c. textuur

Geen patroon: prikkelarm en monotoon

Regelmatig patroon: vertrouwd en neutraal

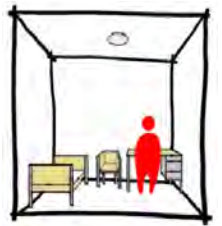
Druk patroon: prikkelend en bevreemdend

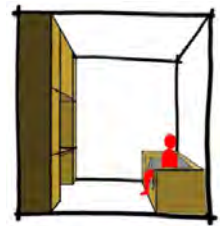
Afbeelding: prikkelend en associatief

d. meubilair

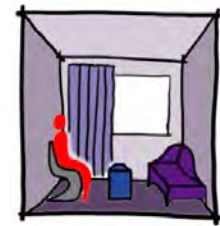
Privé meubilair: persoonlijk, vertrouwd en kwetsbaar

Van de instelling: onpersoonlijk en uniform

Immobil meubilair: solide, bevreemdend en onaangepast

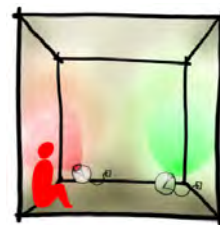
Luxe meubilair: aantrekkelijk, waardig en kwetsbaar

e. kunstlicht

Enkel lichtpunt: instellingachtig, statisch

Meerdere lichtpunten: huiselijk, afwisselend

Licht in kleur: verrassend, speels

"Er is onderzoek bekend naar geur in wachtruimten. Hieruit blijkt dat patiënten, die blootgesteld worden aan lavendel- en citrusgeur, kalmer kunnen worden en minder angstig zijn. Het maskeren van nare 'ziekenhuisgeuren' door middel van het aanbrengen van een aangename geur zou wel eens kunnen bijdragen aan een positieve sfeer."

Bron: College bouw zorginstellingen;
Overige omgevingsvariabelen

f. natuur en natuurlijke elementen

Uitzicht op de natuur:
rustgevend, afwisselend
en ontspannend

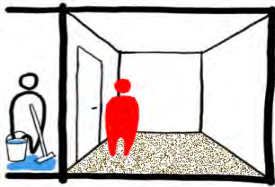

Afbeelding van natuur:
rustgevend, statisch en
associatief

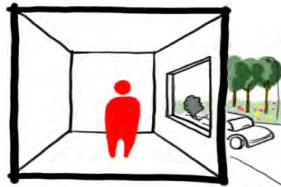

Natuurlijke elementen in
de ruimte: rustgevend,
tastbaar en verzorgend
gedrag/verantwoordelijkheid

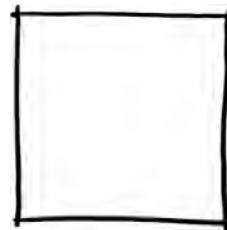
g. geur

Instellingsgeur:
bevreemdend

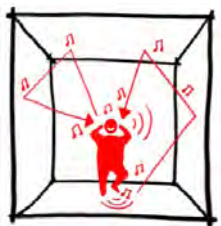

Geur van buiten:
vertrouwd

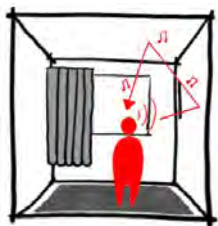

Geur toevoegen:
aangenaam

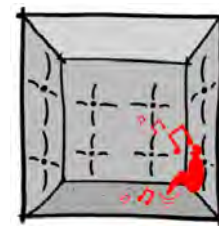
h. akoestiek in de ruimte

Harde afwerking:
veel galm, prikkelend
en verwarrend

Neutraal: vertrouwd

Zachte afwerking:
gedempt geluid, prikkel-
arm en bevreemdend

"Natuur kan zowel binnen als buiten invloed uitoefenen, door bijvoorbeeld de aanwezigheid van uitzicht op natuur, maar ook door natuurlijke elementen toe te voegen aan het interieur. Een ruimte met planten wordt bijvoorbeeld positief gewaardeerd (prettig, rustgevend en vrolijk). Ook het kijken naar natuurafbeeldingen en een natuurfilm heeft aantoonbare rustgevende en gezondheidsbevorderende effecten. In omgevingen waar uitzicht op natuur niet mogelijk is of levend groen te veel risico's oplevert, dan zijn afbeeldingen een goed alternatief."

Bron: College bouw zorginstellingen;
Natuur

"Vloeren, wanden en plafonds zijn vaak hard en glad afgewerkt. Ze hebben daardoor een lage geluidsabsorptie en een hoge geluidsreflecterende werking, waardoor er als het ware een klankkast ontstaat. De verschillende geluidsbronnen versterken elkaar. Mensen beginnen harder te praten, de televisie wordt harder gezet. De geluidsniveaus gaan van kwaad tot erger."

Bron: College bouw zorginstellingen;
Geluidsniveau

Opmerkingen

De Kern - keuzelijst

1. Waar moet het aan voldoen?

A. Mogelijke activiteiten

van toepassing	ja	nee
verblijven		
slapen		
basale lichaamsverzorging		
eten		
overige persoonlijke verzorging		
huishoudelijke taken		
koken		
verzorging door zorgverlener		
ontmoeten		
arbeid		
lichamelijke beweging		
therapie		
creatieve uitingen		
uitrazen		
ontspannen		
tuinieren		
...		
...		
...		

B. Mogelijke kenmerken

vereiste	ja	nee
privacy		
autonomie		
thuisgevoel		
veiligheid		
geborgenheid		
prikkelarm		
neutraal		
toegankelijk		
functioneel		
overzichtelijk		
vertrouwd		
prikkelend		
aanpasbaar		
afwisseling		
laagdrempelig		
attractief		
activerend		
specifiek		
...		
...		
...		

ja: zeker van toepassing
 nee: zeker niet van toepassing
 leeg: mogelijk van toepassing

2. Positie in het geheel

A. Organisatie kernen

	ja	nee
solitair		
kleinschalig groepsverband		
grootschalig groepsverband		

B. Organisatie meerdere kernen op een locatie/gebouw

	ja	nee
slaapzaal		
eilandjes opstelling		
geordende opstelling		

C. Relatie tussen de kernen op een locatie/gebouw

	ja	nee
meerdere kernen in een ruimte		
geschakeld		
verbonden via een andere ruimte		
los van elkaar		

3. Toegankelijkheid en privacy

relatie patiënt tot zorgverlener	ja	nee
contact op uitnodiging		
visueel contact		
elektronische middelen		
open contact		

Relatie tot medepatiënt en buitenwereld

van toepassing	ja	nee
privé		
medepatiënt welkom		
buitenstaander welkom		
iedereen welkom		

Toegangscontrole

van toepassing	ja	nee
patiënt		
patiënt en zorgverlener		
zorgverlener		

Ontsluiting

van toepassing	ja	nee
enkele toegang - intern		
enkele toegang - extern		
tweezijdige toegang		

4.1. Permanente elementen

Onderwerp	(haal door wat niet van toepassing is)
-----------	--

Ruimte

a. de vorm van de ruimte	rechthoekig	organisch	samengesteld	veelvormig	...
b. de schaal van de ruimte	groot	klein	tussenmaat		...
c. de proporties van de ruimte	laag	neutraal	hoog		...
	samengesteld	diep	neutraal	ondiep	

d. Daglicht en zon

oriëntatie	noord	oost	zuid	west	...
positie gevelopeningen	enkelvoudige oriëntatie	meervoudige oriëntatie			...
daglichttoetreding	overvloedige toetreding licht	beperkte toetreding licht	specifieke toetreding licht		...
zonwering	uitvalscherf	lamellen	screen		...
lichtwering	semitransparante lichtwering	verduistering			...
regulering	individueel	centraal	overrulebaar		...

e. Visueel contact met de omgeving

	stad/dorp	natuur/landschap	instelling	...	...
	boven maaiveld	op maaiveld	onder maaiveld	...	...

f. Binnenklimaat

luchtverversing	natuurlijke ventilatie	mechanische ventilatie	spui via rooster	spui via raam	...
verwarming en koeling	radiator	vloer	via de lucht		...
regulering	individueel	centraal	overrulebaar		

g. Omgevingsgeluid

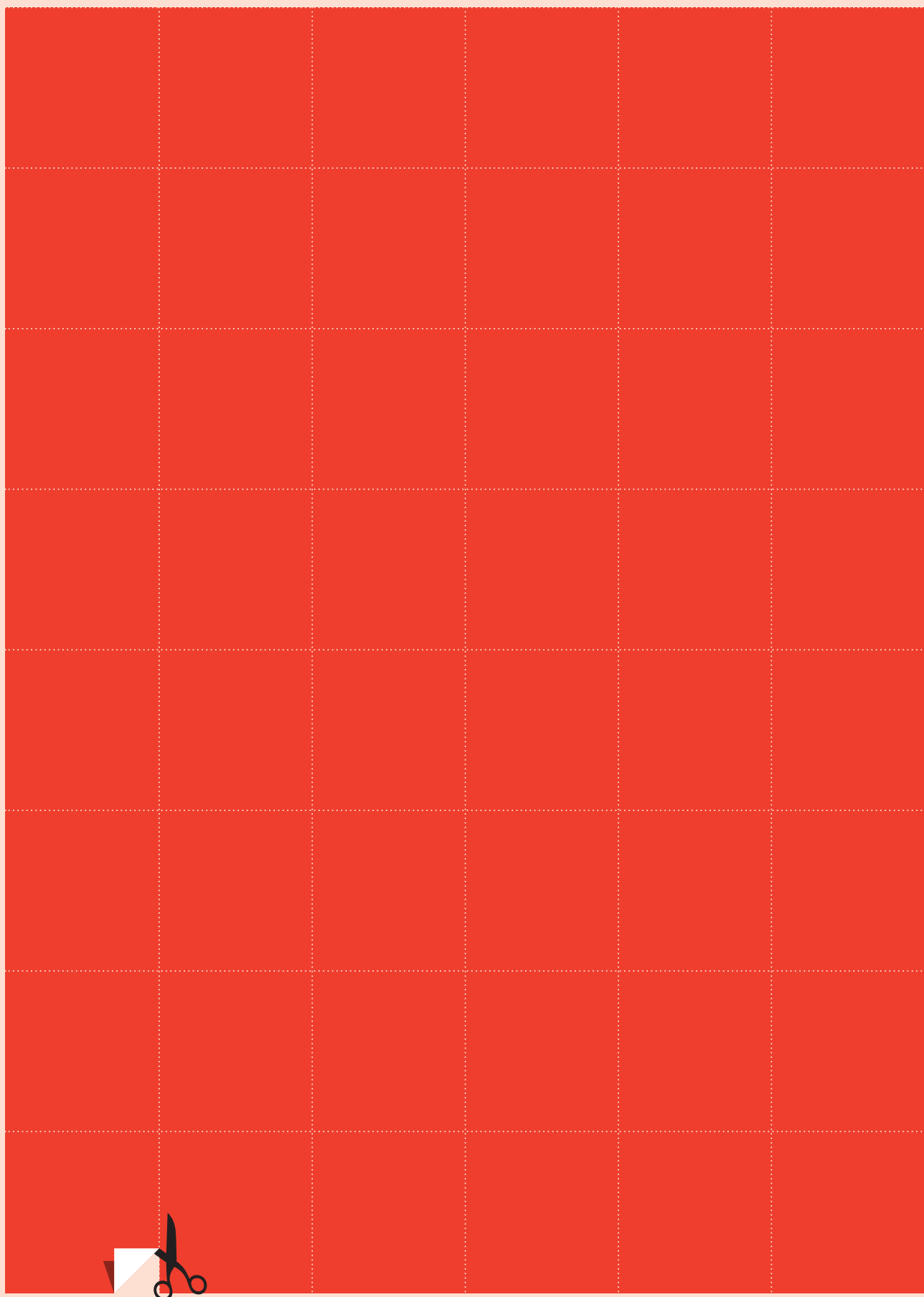
	ja	nee
extern geluid beperkt		
extern geluid overvloedig		
intern geluid beperkt		
intern geluid overvloedig		
collectieve muziek		
geluid van installaties		
eigen muziek en/of tv		
...		

4.2. Flexibele elementen

Onderwerp	(haal door wat niet van toepassing is)
-----------	--

a. materiaal	baksteen	beton	tapijt/vloerkleed		...
	hout	textiel	linoleum/marmoleum		...
b. kleur	neutraal	spaarzaam	uitbundig	als accent	...
c. textuur	geen patroon	regelmatig patroon	druk patroon	afbeelding	...
d. meubilair	privé	van de instelling	immobiel	luxe	...
e. kunstlicht	enkel lichtpunt	meerdere lichtpunten	licht in kleur		...
f. natuur/natuurlijke elementen	uitzicht op natuur	afbeelding van natuur	natuurlijke elementen in de ruimte		...
g. geur	instellingsgeur	geur van buiten	geur toevoegen		...
h. akoestiek in de ruimte	harde afwerking	neutraal	zachte afwerking		...
...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...

De Kern - knipvel voor het vlekkenplan

Samen ontwerpen aan betere gebouwen
voor de geestelijke gezondheidszorg

2. Ondersteunende ruimte

◎ Ondersteunende ruimte

Wat is het?

"Volgens mij zou het ontzettend helpen wanneer er een grote waskeuken zou zijn, met allerlei wasmachines zodat iedereen zijn eigen was kan doen. Zinvol werk, het ruikt lekker en het wordt schoon. Mooi werk geeft genoegdoening en gevoel van eigenwaarde."

Willem Rijks, klinisch psychiater zorggroep Mondriaan

Ondersteunende ruimten zijn voorzieningen die de kern direct faciliteren, zoals een complete badkamer, een keuken en een was/droogruimte. Naast de praktische functies, die het leven veraangename, nodigen deze voorzieningen uit tot het verrichten van normale dagelijkse activiteiten. Actief zijn werkt normaliserend, met een positief effect op de zelfstandigheid en het gevoel van eigenwaarde van de patiënt.

1. Waar moet de schil aan voldoen? – activiteiten en kenmerken

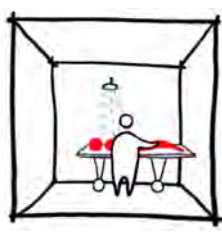
A. Mogelijke activiteiten

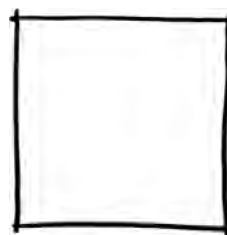
Lichaamsverzorging:
douche, toilet enz.

Huishoudelijke taken:
koken, wassen, enz.

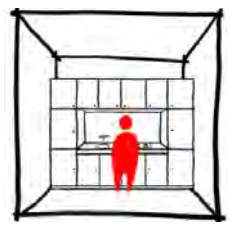

Verzorging door een
behandelaar

*vink uw overige keuzes aan
op de keuzelijst achterin*

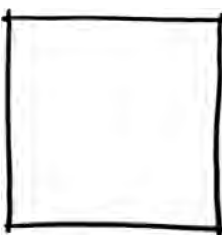
B. Mogelijke kenmerken

Functionaliteit

Privacy

*vink uw overige keuzes aan
op de keuzelijst achterin*

2. Wat is de positie van de schil in het geheel?

Situering ten opzichte van de kern

In de kern: *autonomie, privacy, grotere kern nodig*

Aan de kern: *laagdrempelig, eventueel gedeeld*

Apart van de kern: *minder uitnodigend tot gebruik*

“Er moet genoeg ruimte zijn om zowel individueel als gezamenlijk de tijd door te brengen. De vrijheid om te kiezen speelt hierbij een belangrijke rol. Daarbij moet men beseffen dat psychiatrische patiënten de mogelijkheid willen hebben om de medebewoners, verzorgers en buitenstaanders te kunnen vermijden of ontlopen.”

Luc Nelissen, huisvestingsadviseur in de psychiatrische zorg

3. Toegankelijkheid en privacy van de schil – relatie tot zorgverlener, medepatiënt, buitenstaander

Relatie tot zorgverlener

Contact op uitnodiging patiënt

Contact middels elektronische middelen

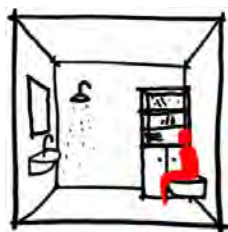
Visueel contact

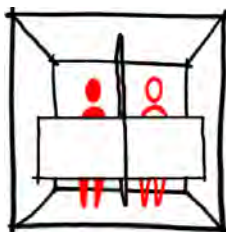
Open contact

Relatie tot medepatiënt en de buitenwereld

Ondersteunende ruimten zijn of gedeeld of privé. De keuze tussen deze twee opties heeft diverse gevolgen, onder meer voor de mate van autonomie en privacy, de beheersbaarheid, de toegankelijkheid en de hoeveelheid contacten. Noteer uw keuze in de keuzelijst achterin het boekje.

Privé

Gedeeld met weinigen

Gedeeld met velen

"Samira doucht zo min mogelijk: 'Niet iedereen laat de douche netjes achter. Hij wordt ook wel eens als toilet gebruikt. Een eigen douche zou mij erg gelukkig maken'."

Maarten Castelijns, 'Een dag in het geldkenhuis'

Toegangscontrole

Zeggenschap: patiënt
autonomie, controle,
overrulebaar bij calamiteit, privacy

Zeggenschap: patiënt
en zorgverlener
beperkte controle,
beperkte autonomie,
geen privacy

Zeggenschap:
zorgverlener
geen controle,
afhankelijk, geen privacy

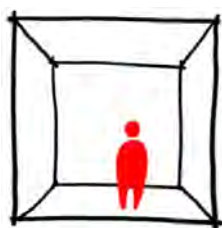
4. Uit welke elementen wordt de schil gevormd? – permanente en flexibele elementen

De waarneming van een ruimte wordt mede bepaald door zijn vorm, schaal, proporties, oriëntatie, materiaal, kleur, textuur en patroon. Deze fysieke componenten zijn in dit instrument onderverdeeld in twee groepen: permanente en flexibele elementen.

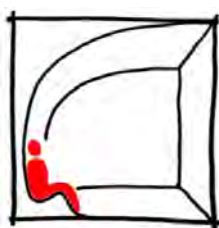
4.1. Permanente elementen

Permanente elementen zijn de niet-aanpasbare eigenschappen van een ruimte. Muren, vloeren en de posities van de gevelopeningen zijn niet eenvoudig aan te passen. Voor de nieuwbouw is het van groot belang om aandacht te besteden aan de keuze en samenstelling van de vaste elementen van een ruimte.

a. de vorm van de ruimte

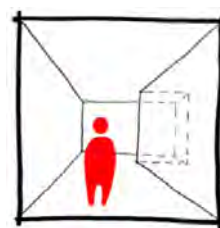
Rechthoekig: *overzichtelijk en neutraal*

Organisch: *specifiek en geborgen*

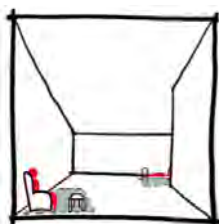

Samengesteld: *ruimtelijk en afwisselend*

Veelvormig: *afwisselend en onoverzichtelijk*

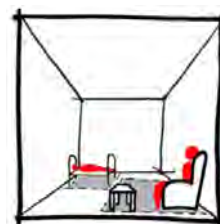
b. de schaal van de ruimte

Groot: *ruimtelijk en verlaten*

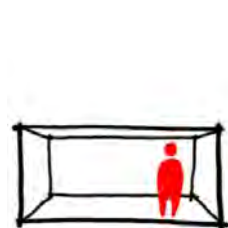

Klein: *beperkt en geborgen*

Tussenmaat: *neutraal en afdoende*

c. de properties van de ruimte

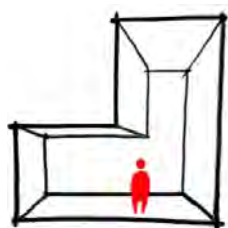
Laag

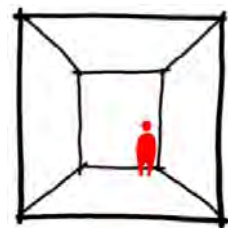
Neutraal

Hoog

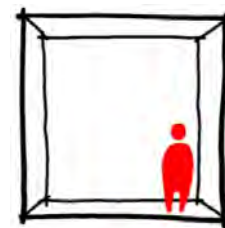
Samengesteld

Diep

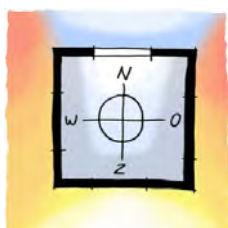
Neutraal

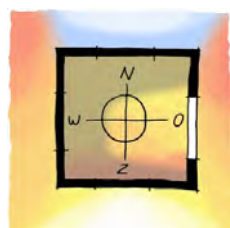
Ondiep

d. daglicht en zon

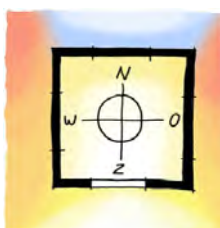
- oriëntatie

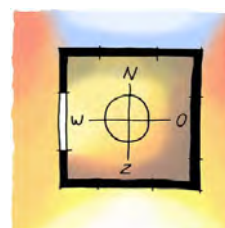
Noord:
gelijkmatig licht
rustgevend
zonwering niet nodig

Oost:
ochtendzon
dag-nacht beleving
zonwering wenselijk

Zuid:
hele dag direct zonlicht
dag-nacht beleving
zonwering noodzakelijk

West:
avondzon
dag-nacht beleving
zonwering wenselijk

- positie gevelopeningen

Enkelvoudige oriëntatie:
vertrouwd, statisch

Meervoudige oriëntatie:
afwisseling, dynamisch

"Daglicht biedt mensen gevoel van tijd en plaats en voorkomt desoriëntatie. Het heeft invloed op de productie van slaap- en stresshormonen en daarmee op gezondheid, stemming en prestaties. Helder licht, en met name ochtendlicht, heeft positieve effecten op onder meer depressies en opnameduur."

Bron: College bouw zorginstellingen;
Licht (daglicht en kunstlicht)

- daglichttoetreding

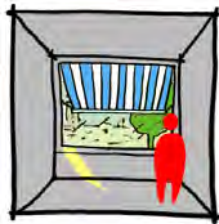
Overvloedige toetreding
licht: *prikkelend, licht,*
dag-nacht beleving

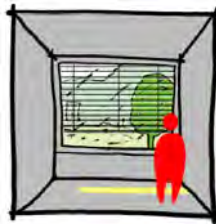
Beperkte toetreding
licht: *weinig prikkels,*
donker en beperkte dag-
nacht beleving

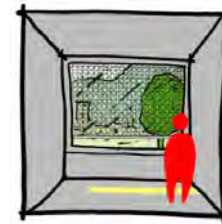
Specifieke toetreding
licht: *weinig prikkels,*
beperkt uitzicht, dag-
nacht beleving

- zonwering

Uitvalschermer: *goed*
visueel contact met
omgeving

Lamellen: *beperkt*
visueel contact met
omgeving

Screen: *vervaagd visueel*
contact met omgeving

*Maak uw overige keuzes met
betrekking tot daglicht en zon in de
keuzelijst. Het betreft het systeem
van lichtwering (semitranspa-
rant of verduistering), regulering
(individueel, centraal, overrulebaar)
en eventueel verdere aspecten die u
nodig acht.*

e. visueel contact met de omgeving

Stad/dorp: *prikkelend*

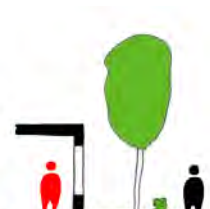
Natuur/landschap:
rustgevend

Instelling: *eentonig*

Boven maaiveld: *afstan-
delijk en overzichtelijk*

Op maaiveld: *vertrouwd,
prikkelend en contact*

Onder maaiveld: *prikkel-
arm en geen overzicht*

*"Na een operatie kreeg de
ene helft van de patiënten
een kamer met uitzicht op
een stenen muur, de andere
helft keek uit op bomen.
Patiënten met uitzicht op
bomen hadden minder pijn,
gebruikten minder pijn-
stillers en mochten eerder
naar huis."*

Bron: "De natuur als medicijn"
(Mens en Natuur, 2007)

*Maak uw overige keuzes met
betrekking tot visueel contact met
de omgeving in de keuzelijst. Het
betreft de maten van de ramen (klein
en prikkelarm of groot en prikkelend),
de plaatsing (horizontaal, verticaal,
overhoeks/tweezijdig) en eventueel
verdere aspecten die u nodig acht.*

“Zorg voor een aangename en comfortabele temperatuur, zo mogelijk individueel regelbaar voor patiënten. Dit in verband met individuele verschillen en bevordering van het gevoel van controle over de situatie. Installeer ventilatiesystemen die royaal frisse lucht toelaten, wederom bij voorkeur individueel regelbaar.”

Bron: College bouw zorginstellingen; Luchtkwaliteit

f. binnenklimaat

- luchtverversing

Natuurlijke ventilatie:
verse lucht, regelbaar en vertrouwd

Mechanische ventilatie:
geen beleving verse lucht, niet regelbaar en niet vertrouwd

Spui via rooster: verse lucht, vertrouwd en regelbaar

Spui via raam, incl. veiligheidsvoorziening: vertrouwd en regelbaar

- verwarming en koeling

Radiator:
verwarming vertrouwd behaaglijk heet oppervlak – onveilig

Vloer:
verwarming en koeling bevreemdend behaaglijk veilig

Via de lucht:
verwarming en koeling bevreemdend onbehaaglijk veilig

Maak uw overige keuzes met betrekking tot het binnenklimaat in de keuzelijst. Het betreft regulering (individueel, centraal, overrulebaar) en eventueel andere aspecten die u nodig acht.

g. omgevingsgeluid

Beperkt omgevingsgeluid: bevreemdend, prikkelarm

Overvloedig omgevingsgeluid: vertrouwd, irritant

Beperkt intern geluid: rustig

Overvloedig intern geluid: overlast

“Afdelingen voor chronische patiënten moeten geluidsicht zijn, om te voorkomen dat de hele afdeling wakker wordt van één schreeuwende patiënt. Bij slechte geluidsisolatie gebeurt het regelmatig dat alle patiënten slaappillen moeten slikken om ongestoord te kunnen slapen.”

Willem Rijks, klinisch psychiater zorggroep Mondriaan

Maak uw overige keuzes met betrekking tot geluid in de keuzelijst. Het betreft de geluidsbronnen collectieve muziek (afleiding, maskering ander geluid, niet zelf regelbaar), geluid van installaties (overlast, verwarrend, niet zelf regelbaar) en eigen muziek en/of tv (afleiding, vertrouwd, zelf regelbaar) en eventueel verdere aspecten die u nodig acht.

4.2. Flexibele elementen

Flexibele elementen zijn de aanpasbare of veranderlijke eigenschappen van een ruimte. Het afwerkingsmateriaal, de kleur, de textuur en het patroon, het meubilair, het kunstlicht, de natuurlijke elementen, de geur en de akoestiek van een ruimte; ze zijn vrij eenvoudig aanpasbaar. Ook door de patiënt zelf.

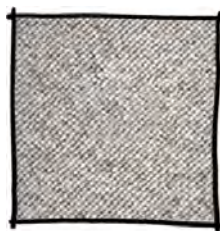
a. materiaal

Baksteen:
koud - hard - ruw
geluidreflecterend

Beton:
koud - hard - ruw
geluidreflecterend

Tapijt/vloerkleed:
warm - zacht - glad of
ruw, geluiddempend

Hout:
warm - hard - glad
geluidreflecterend

Textiel:
warm - zacht - glad
geluiddempend

Linoleum/marmoleum:
koud - hard - glad
matig geluiddempend

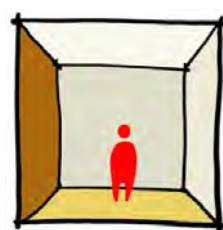
"Ik vraag me af of de muren grijs gemaakt zijn omdat de kamers prikkelarm moeten zijn? Ze hebben trouwens het hele gebouw van binnen geschilderd in die grijze kleur. Voorheen had de woonkamer nog een gif-groene wand maar nu zit je tegen een saaie, grijze muur aan te kijken."

uit een interview met een cliënt van een GGZ instelling

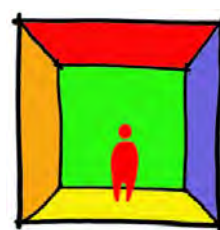
b. kleur

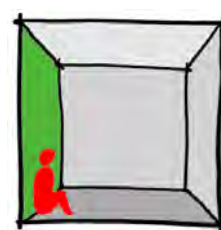
Neutraal kleurgebruik:
prikkelarm, desoriënterend en monotoon

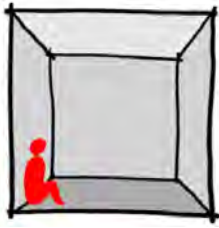
Spaarzaam kleurgebruik:
vertrouwd, oriënterend en rustgevend

Uitbundig kleurgebruik:
prikkelend, druk en bevreemdend

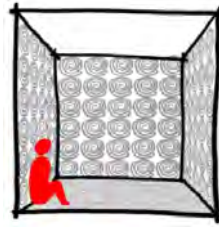
Kleur als accent:
prikkelend en oriënterend

c. textuur

Geen patroon: prikkelarm en monotoon

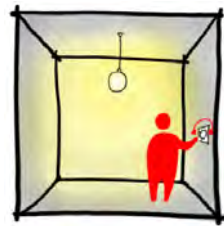
Regelmatig patroon: vertrouwd en neutraal

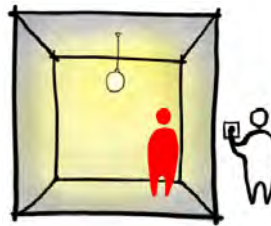
Druk patroon: prikkelend en bevreemdend

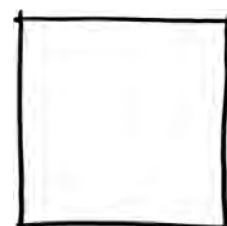
Afbeelding: prikkelend en associatief

d. kunstlicht

Individuele aansluiting: zelf regelbaar

Centrale aansluiting: afhankelijk

Overrulebaar

e. geur

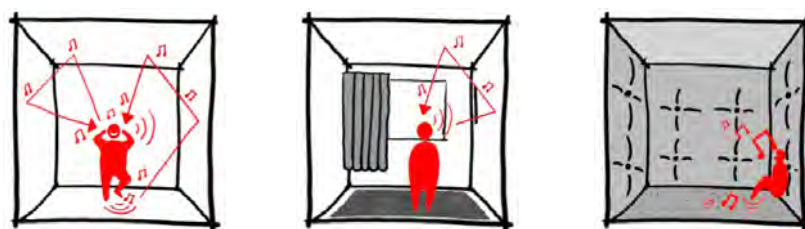

Instellingsgeur:
bevreemdend

Geur van buiten:
vertrouwd

Geur toevoegen:
aangenaam

f. akoestiek in de ruimte

Harde afwerking: veel
galm, prikkelend en
verwarrend

Neutraal: vertrouwd

Zachte afwerking:
gedempt geluid, prikkel-
arm en bevreemdend

"Er is onderzoek bekend naar geur in wachtruimten. Hieruit blijkt dat patiënten, die blootgesteld worden aan lavendel- en citrusgeur, kalmer kunnen worden en minder angstig zijn. Het maskeren van nare 'ziekenhuisgeuren' door middel van het aanbrengen van een aangename geur zou wel eens kunnen bijdragen aan een positieve sfeer."

Bron: College bouw zorginstellingen;
Overige omgevingsvariabelen

"Vloeren, wanden en plafonds zijn vaak hard en glad afgewerkt. Ze hebben daardoor een lage geluidsabsorptie en een hoge geluidsreflecterende werking, waardoor er als het ware een klankkast ontstaat. De verschillende geluidsbronnen versterken elkaar. Mensen beginnen harder te praten, de televisie wordt harder gezet. De geluidsniveaus gaan van kwaad tot erger."

Bron: College bouw zorginstellingen;
Geluidsniveau

Opmerkingen

Ondersteunende ruimte - keuzelijst

1. Waar moet het aan voldoen?

A. Mogelijke activiteiten

van toepassing	ja	nee
lichaamsverzorging		
huishoudelijke taken		
verzorging door behandelaar		
eten		
verblijven		
koken		
ontmoeten		
arbeid		
lichamelijke beweging		
therapie		
creatieve uitingen		
uitrazen		
ontspannen		
...		
...		
...		

B. Mogelijke kenmerken

vereiste	ja	nee
functioneel		
privacy		
veiligheid		
toegankelijkheid		
autonomie		
thuisgevoel		
prikkelarm		
neutraal		
geborgenheid		
overzichtelijk		
vertrouwd		
prikkelend		
aanpasbaar		
afwisseling		
laagdrempelig		
attractief		
activerend		
specifiek		
...		
...		
...		

ja: zeker van toepassing
 nee: zeker niet van toepassing
 leeg: mogelijk van toepassing

2. Positie in het geheel

	ja	nee
in de kern		
aan de kern		
apart van de kern		

3. Toegankelijkheid en privacy

relatie patiënt tot zorgverlener	ja	nee
contact op uitnodiging		
visueel contact		
elektronische middelen		
open contact		

Relatie tot medepatiënt en buitenwereld

van toepassing	ja	nee
privé		
gedeeld met weinigen		
gedeeld met velen		

Toegangscontrole

zeggenschap	ja	nee
alleen patiënt		
patient en zorgverlener		
zorgverlener		

4.1. Permanente elementen

Onderwerp	(haal door wat niet van toepassing is)				
-----------	--	--	--	--	--

Ruimte					
de vorm van de ruimte	rechthoekig	organisch	samengesteld	veelvormig	...
de schaal van de ruimte	groot	klein	tussenmaat		...
de proporties van de ruimte	laag	neutraal	hoog		...
	samengesteld	diep	neutraal	ondiep	

d. Daglicht en zon					
oriëntatie	noord	oost	zuid	west	
positie gevelopeningen	enkelvoudige oriëntatie	meervoudige oriëntatie			...
daglichttoetreding	overvloedige toetreding licht	beperkte toetreding licht	specifieke toetreding licht		...
zonwering	uitvalscherf	lamellen	screen		...
lichtwering	semitransparante lichtwering	verduistering			...
regulering	individueel	centraal	overrulebaar		...

e. Visueel contact met de omgeving					
	stad/dorp	natuur/landschap	instelling	...	...
	boven maaiveld	op maaiveld	onder maaiveld	...	...

f. Binnenklimaat					
luchtverversing	natuurlijke ventilatie	mechanische ventilatie	spui via rooster	spui via raam	...
verwarming en koeling	radiator	vloer	via de lucht		...
regulering	individueel	centraal	overrulebaar		

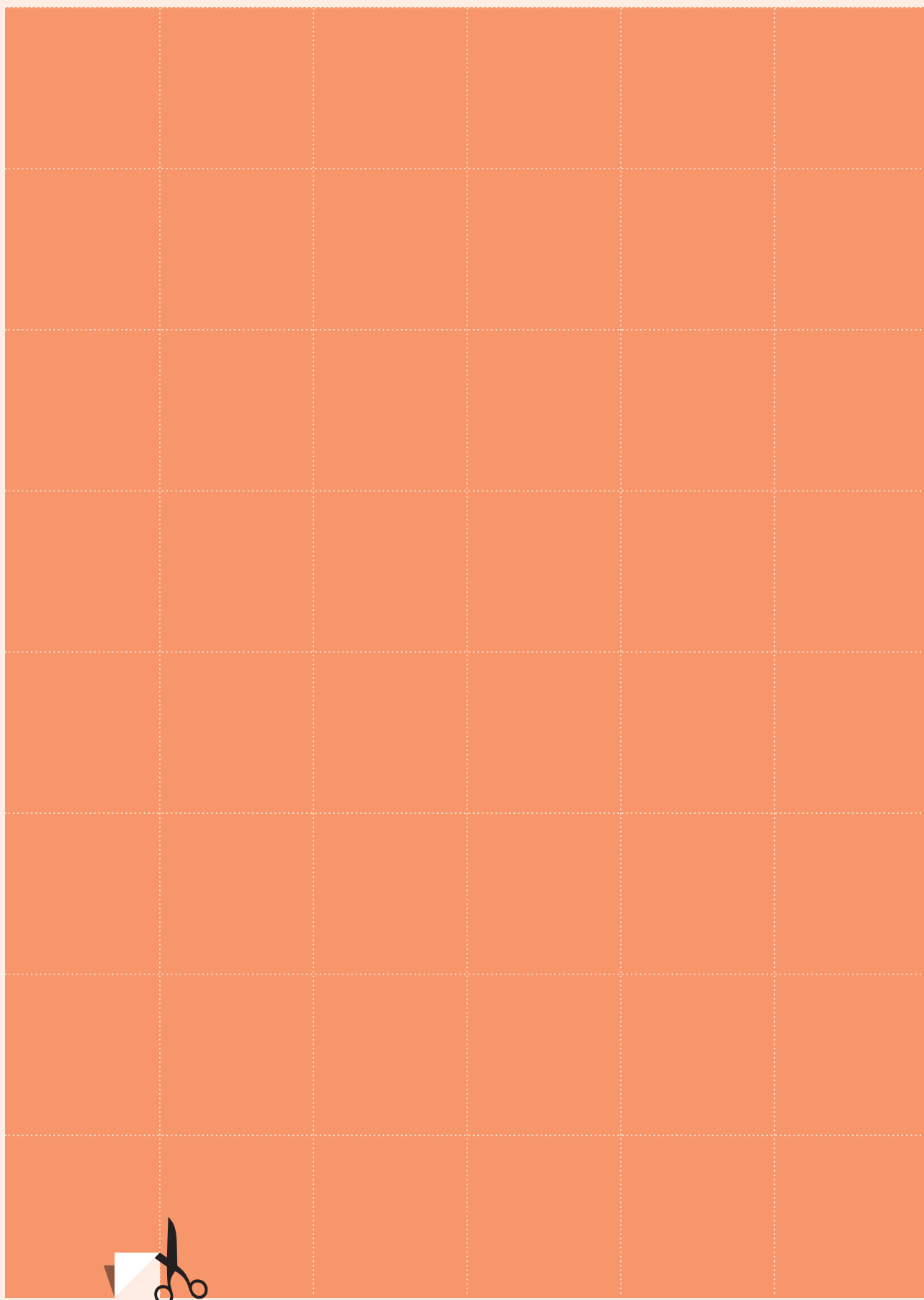
g. Omgevingsgeluid		
	ja	nee
extern geluid beperkt		
extern geluid overvloedig		
intern geluid beperkt		
intern geluid overvloedig		
collectieve muziek		
geluid van installaties		
eigen muziek en/of tv		
...		

4.2. Flexibele elementen

Onderwerp	(haal door wat niet van toepassing is)				
-----------	--	--	--	--	--

a. materiaal	baksteen	beton	tapijt/vloerkleed		...
	hout	textiel	linoleum/marmoleum		...
b. kleur	neutraal	spaarzaam	uitbundig	als accent	...
c. textuur en patroon	geen patroon	regelmatig patroon	druk patroon	afbeelding	...
d. kunstlicht aansturing	individueel	centraal	overrulebaar		
e. geur	instellingsgeur	geur van buiten	geur toevoegen		...
f. akoestiek in de ruimte	harde afwerking	neutraal	zachte afwerking		...
...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...

Ondersteunende ruimte - knipvel voor het vlekkenplan

Samen ontwerpen aan betere gebouwen
voor de geestelijke gezondheidszorg

3. Collectieve ruimte

Collectieve ruimte

Wat is het?

De collectieve ruimte is de ruimte die de patiënt met andere patiënten deelt. De functie is gezamenlijk verblijf, sociale interactie en variatie in leefomgeving. Voorbeelden zijn de algemene huiskamer of de woonkeuken.

“Voor mensen met forse problematiek die begeleiding nodig hebben, is het het beste om overzichtelijke afdelingen te hebben, met gemeenschappelijke ruimten met verschillende klimaten, waar iedereen zijn eigen plek heeft.”

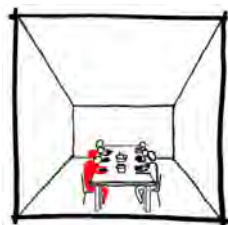
Remy Roest, psychiater bij Huize Padua in Boekel

1. Waar moet het aan voldoen? - activiteiten en kenmerken

A. mogelijke activiteiten

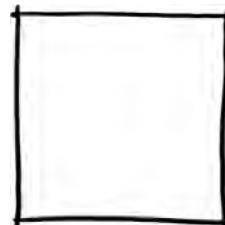
Ontmoeten en vermaak

Eten

Verplaatsing, variatie in omgeving

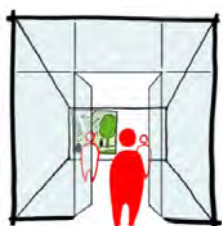

vink uw overige keuzes aan op de keuzelijst achterin

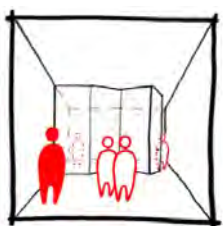
B. mogelijke kenmerken

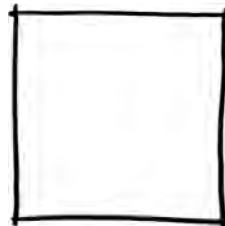
Huiselijk, gezellig

Laagdrempelig

Aanpasbaar voor flexibel gebruik

vink uw overige keuzes aan op de keuzelijst achterin

2. Wat is de positie van de schil in het geheel?

situering ten opzichte van de kern

Collectieve ruimte aan de kern:
enig verlies aan privacy, stimule-

rend voor sociale interactie

Collectieve ruimte verbonden
met de kern: *afstand tot groep is*
mogelijk, sociale interactie is een

vrije keuze

Collectieve ruimte los van de kern:
niet stimulerend voor interactie,
maar een bezoek aan de collectie-
ve ruimte is wel een 'uitje'

3. Toegankelijkheid en privacy – relatie tot zorgverlener, medepatiënt en de buitenstaander

Ruimte alleen toegankelijk voor
patiënten

Ruimte toegankelijk voor patiën-
ten en zorgverlener

Ruimte toegankelijk voor iedereen

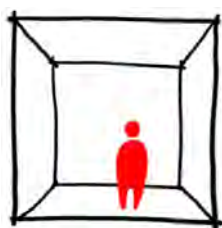
4. Uit welke elementen wordt de schil gevormd? – permanente en flexibele elementen

De waarneming van een ruimte wordt mede bepaald door zijn vorm, schaal, proporties, oriëntatie, materiaal, kleur, textuur en patroon. Deze fysieke componenten zijn in dit instrument onderverdeeld in twee groepen: permanente en flexibele elementen.

4.1. Permanente elementen

Permanente elementen zijn de niet-aanpasbare eigenschappen van een ruimte. Muren, vloeren en de posities van de gevelopeningen zijn niet eenvoudig aan te passen. Voor de nieuwbouw is het van groot belang om aandacht te besteden aan de keuze en samenstelling van de vaste elementen van een ruimte.

a. de vorm van de ruimte

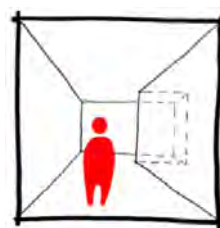
Rechthoekig: *overzichtelijk en neutraal*

Organisch: *specifiek en geborgen*

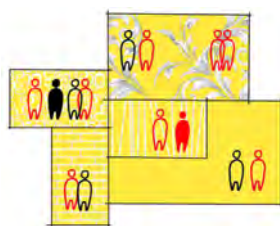

Samengesteld: *ruimtelijk en afwisselend*

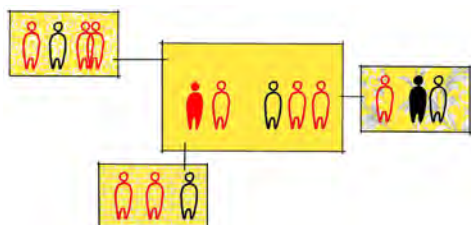

Veelvormig: *afwisselend en onoverzichtelijk*

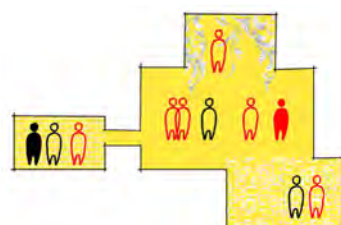
De collectieve ruimte, met name de gemeenschappelijke huiskamer, kan verschillende vormen aannemen. De activiteiten binnen de gemeenschappelijke huiskamer, zoals samen eten of TV kijken, kunnen ondergebracht worden in afzonderlijke, geschakelde of overlappende ruimten.

Verskillende, aan elkaar geschakelde ruimten

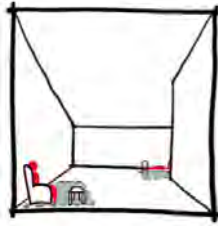

Afzonderlijke, met elkaar verbonden ruimten

Eén grote, al dan niet veelvormige ruimte

b. de schaal van de ruimte

Groot: ruimtelijk en verlaten

Klein: beperkt en geborgen

Tussenmaat: neutraal en afdoende

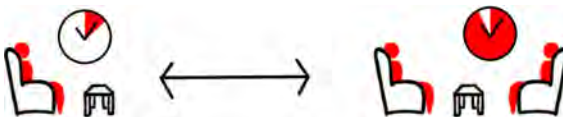
De schaal van de collectieve ruimte is afhankelijk van drie factoren.

Het aantal personen dat de ruimte gebruikt

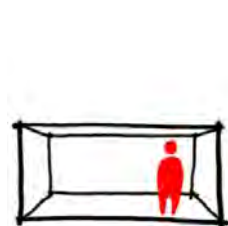

Het aantal activiteiten dat er plaatsvindt

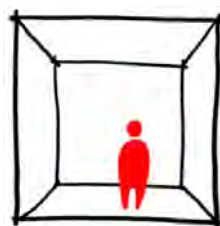

De hoeveelheid tijd die gebruikers er doorbrengen

c. de proporties van de ruimte

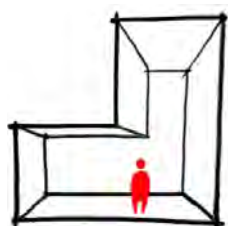
Laag

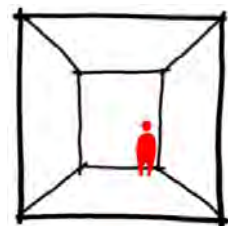
Neutraal

Hoog

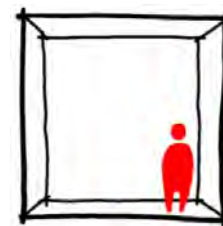
Samengesteld

Diep

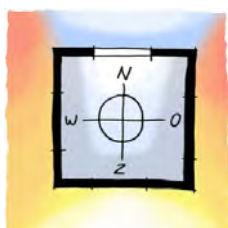
Neutraal

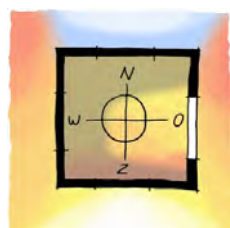
Ondiep

d. daglicht en zon

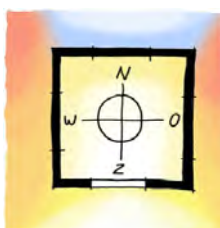
- oriëntatie

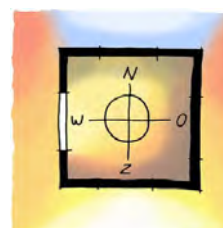
Noord:
gelijkmatig licht
rustgevend
zonwering niet nodig

Oost:
ochtendzon
dag-nacht beleving
zonwering wenselijk

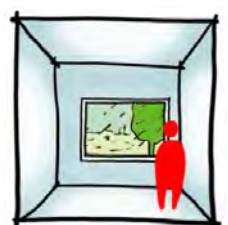

Zuid:
hele dag direct zonlicht
dag-nacht beleving
zonwering noodzakelijk

West:
avondzon
dag-nacht beleving
zonwering wenselijk

- positie gevelopeningen

Enkelvoudige oriëntatie:
vertrouwd, statisch

Meervoudige oriëntatie:
afwisseling, dynamisch

"Daglicht biedt mensen gevoel van tijd en plaats en voorkomt desoriëntatie. Het heeft invloed op de productie van slaap- en stresshormonen en daarmee op gezondheid, stemming en prestaties. Helder licht, en met name ochtendlicht, heeft positieve effecten op onder meer depressies en opnameduur."

Bron: College bouw zorginstellingen;
Licht (daglicht en kunstlicht)

- daglichttoetreding

Overvloedige toetreding
licht: *prikkelend, licht,*
dag-nacht beleving

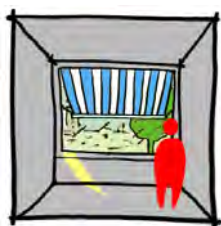
Beperkte toetreding
licht: *weinig prikkels,*
donker en beperkte dag-
nacht beleving

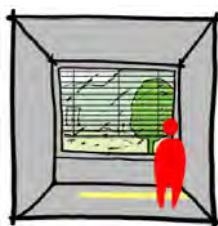
Specifieke toetreding
licht: *weinig prikkels,*
beperkt uitzicht, dag-
nacht beleving

"Na een operatie kreeg de ene helft van de patiënten een kamer met uitzicht op een stenen muur, de andere helft keek uit op bomen. Patiënten met uitzicht op bomen hadden minder pijn, gebruikten minder pijnstillers en mochten eerder naar huis."

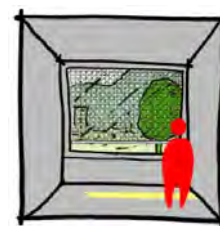
Bron: "De natuur als medicijn"
(Mens en Natuur, 2007)

- zonwering

Uitvalscherf: *goed*
visueel contact met
omgeving

Lamellen: *beperkt*
visueel contact met
omgeving

Screen: *vervaagd visueel*
contact met omgeving

Maak uw overige keuzes met betrekking tot daglicht en zon in de keuzelijst. Het betreft het systeem van lichtwering (semitransparant of verduistering), regulering (individueel, centraal, overrulebaar) en eventueel verdere aspecten die u nodig acht.

e. visueel contact met de omgeving

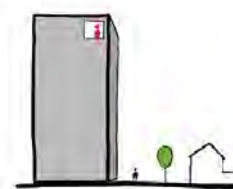
Stad/dorp: *prikkelend*

Natuur/landschap:
rustgevend

Instelling: *eentonig*

Boven maaiveld: *afstand-*
delijk en overzichtelijk

Op maaiveld: *vertrouwd,*
prikkelend en contact

Onder maaiveld: *prikkel-*
arm en geen overzicht

Maak uw overige keuzes met betrekking tot visueel contact met de omgeving in de keuzelijst. Het betreft de maten van de ramen (klein en prikkelarm of groot en prikkelend), de plaatsing (horizontaal, verticaal, overhoeks/tweezijdig) en eventueel verdere aspecten die u nodig acht.

“Zorg voor een aangename en comfortabele temperatuur, zo mogelijk individueel regelbaar voor patiënten. Dit in verband met individuele verschillen en bevordering van het gevoel van controle over de situatie. Installeer ventilatiesystemen die royaal frisse lucht toelaten, wederom bij voorkeur individueel regelbaar.”

Bron: College bouw zorginstellingen; Luchtkwaliteit

f. binnenklimaat

- luchtverversing

Natuurlijke ventilatie:
verse lucht, regelbaar en vertrouwd

Mechanische ventilatie:
geen beleving verse lucht, niet regelbaar en niet vertrouwd

Spui via rooster: verse lucht, vertrouwd en regelbaar

Spui via raam, incl. veiligheidsvoorziening: vertrouwd en regelbaar

- verwarming en koeling

Radiator:
verwarming
vertrouwd
behaaglijk
heet oppervlak – onveilig

Vloer:
verwarming en koeling
bevreemdend
behaaglijk
veilig

Via de lucht:
verwarming en koeling
bevreemdend
onbehaaglijk
veilig

Maak uw overige keuzes met betrekking tot het binnenklimaat in de keuzelijst. Het betreft regulering (individueel, centraal, overrulebaar) en eventueel andere aspecten die u nodig acht.

g. omgevingsgeluid

Beperkt omgevingsgeluid: bevreemdend, prikkelarm

Overvloedig omgevingsgeluid: vertrouwd, irritant

Beperkt intern geluid: rustig

Overvloedig intern geluid: overlast

“Afdelingen voor chronische patiënten moeten geluidsicht zijn, om te voorkomen dat de hele afdeling wakker wordt van één schreeuwende patiënt. Bij slechte geluidsisolatie gebeurt het regelmatig dat alle patiënten slaappillen moeten slikken om ongestoord te kunnen slapen.”

Willem Rijks, klinisch psychiater zorggroep Mondriaan

Maak uw overige keuzes met betrekking tot geluid in de keuzelijst. Het betreft de geluidsbronnen collectieve muziek (afleiding, maskering ander geluid, niet zelf regelbaar), geluid van installaties (overlast, verwarrend, niet zelf regelbaar) en eigen muziek en/of tv (afleiding, vertrouwd, zelf regelbaar) en eventueel verdere aspecten die u nodig acht.

4.2. Flexibele elementen

Flexibele elementen zijn de aanpasbare of veranderlijke eigenschappen van een ruimte. Het afwerkingsmateriaal, de kleur, de textuur en het patroon, het meubilair, het kunstlicht, de natuurlijke elementen, de geur en de akoestiek van een ruimte; ze zijn vrij eenvoudig aanpasbaar. Ook door de patiënt zelf.

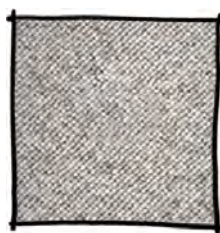
a. materiaal

Baksteen:
koud - hard - ruw
geluidreflecterend

Beton:
koud - hard - ruw
geluidreflecterend

Tapijt/vloerkleed:
warm - zacht - glad of
ruw, geluiddempend

Hout:
warm - hard - glad
geluidreflecterend

Textiel:
warm - zacht - glad
geluiddempend

Linoleum/marmoleum:
koud - hard - glad
matig geluiddempend

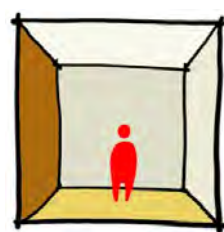
"Ik vraag me af of de muren grijs gemaakt zijn omdat de kamers prikkelarm moeten zijn? Ze hebben trouwens het hele gebouw van binnen geschilderd in die grijze kleur. Voorheen had de woonkamer nog een gif-groene wand maar nu zit je tegen een saaie, grijze muur aan te kijken."

uit een interview met een cliënt van een GGZ instelling

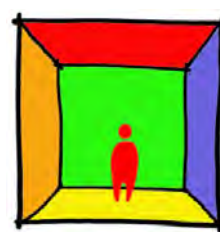
b. kleur

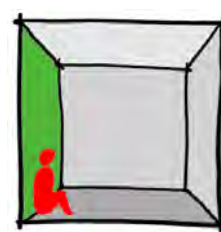
Neutraal kleurgebruik:
prikkelarm, desoriënterend en monotoon

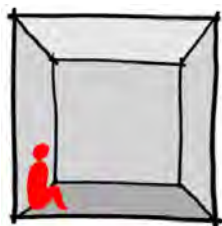
Spaarzaam kleurgebruik:
vertrouwd, oriënterend en rustgevend

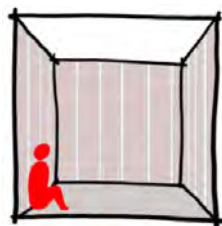
Uitbundig kleurgebruik:
prikkelend, druk en bevreemdend

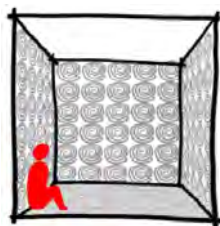
Kleur als accent:
prikkelend en oriënterend

c. textuur

Geen patroon: *prikkelarm en monotoon*

Regelmatig patroon: *vertrouwd en neutraal*

Druk patroon: *prikkelend en bevreemdend*

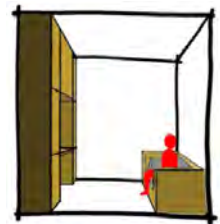
Afbeelding: *prikkelend en associatief*

d. meubilair

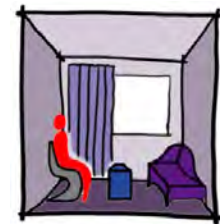
Woonkamerachtig: *vertrouwd, thuisgevoel*

Van de instelling: *onpersoonlijk en uniform*

Immobil meubilair: *solide, bevreemdend en onaanpasbaar*

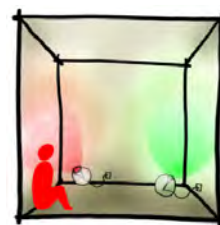
Luxe meubilair: *aantrekkelijk, waardig en kwetsbaar*

e. kunstlicht

Enkel lichtpunt: *instellingachtig, statisch*

Meerdere lichtpunten: *huiselijk, afwisselend*

Licht in kleur: *verrassend, speels*

Maak uw overige keuzes met betrekking tot het kunstlicht in de keuzelijst. Het betreft regulering (individueel, centraal, overrulebaar) en eventueel andere aspecten die u nodig acht.

“Er is onderzoek bekend naar geur in wachtruimten. Hieruit blijkt dat patiënten, die blootgesteld worden aan lavendel- en citrusgeur, kalmer kunnen worden en minder angstig zijn. Het maskeren van nare ‘ziekenhuisgeuren’ door middel van het aanbrengen van een aangename geur zou wel eens kunnen bijdragen aan een positieve sfeer.”

Bron: College bouw zorginstellingen;
Overige omgevingsvariabelen

f. natuur en natuurlijke elementen

Uitzicht op de natuur:
rustgevend, afwisselend
en ontspannend

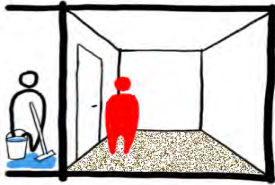

Afbeelding van natuur:
rustgevend, statisch en
associatief

Natuurlijke elementen in
de ruimte: rustgevend,
tastbaar en verzorgend
gedrag/verantwoordelijkheid

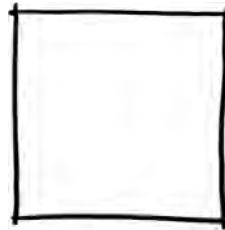
g. geur

Instellingsgeur:
bevreemdend

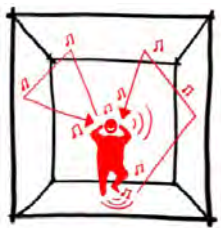

Geur van buiten:
vertrouwd

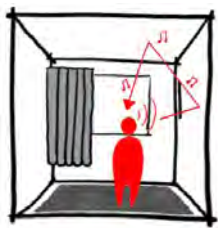

Geur toevoegen:
aangenaam

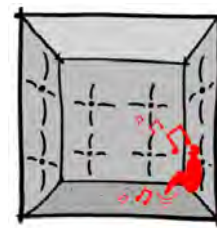
h. akoestiek in de ruimte

Harde afwerking: veel
galm, prikkelend en
verwarrend

Neutraal: vertrouwd

Zachte afwerking:
gedempt geluid, prikkel-
arm en bevreemdend

"Natuur kan zowel binnen als buiten invloed uitoefenen, door bijvoorbeeld de aanwezigheid van uitzicht op natuur, maar ook door natuurlijke elementen toe te voegen aan het interieur. Een ruimte met planten wordt bijvoorbeeld positief gewaardeerd (prettig, rustgevend en vrolijk). Ook het kijken naar natuurafbeeldingen en een natuurfilm heeft aantoonbare rustgevende en gezondheidsbevorderende effecten. In omgevingen waar uitzicht op natuur niet mogelijk is of levend groen te veel risico's oplevert, dan zijn afbeeldingen een goed alternatief."

Bron: College bouw zorginstellingen;
Natuur

"Vloeren, wanden en plafonds zijn vaak hard en glad afgewerkt. Ze hebben daardoor een lage geluidsabsorptie en een hoge geluidsreflecterende werking, waardoor er als het ware een klankkast ontstaat. De verschillende geluidsbronnen versterken elkaar. Mensen beginnen harder te praten, de televisie wordt harder gezet. De geluidsniveaus gaan van kwaad tot erger."

Bron: College bouw zorginstellingen;
Geluidsniveau

Opmerkingen

Collectieve ruimte - keuzelijst

1. Waar moet het aan voldoen?

A. Mogelijke activiteiten

van toepassing	ja	nee
ontmoeten en vermaak		
eten		
verplaatsing, variatie in omgeving		
overige persoonlijke verzorging		
huishoudelijke taken		
koken		
actief contact met de behandelaar		
ontspannen		
arbeid		
lichamelijke beweging		
therapie		
creatieve uitingen		
...		
...		
...		

B. Mogelijke kenmerken

vereiste	vereiste	
vereiste	ja	nee
huiselijk, gezellig		
laagdrempelig		
aanpasbaar voor flexibel gebruik		
autonomie		
veiligheid		
prikkelarm		
neutraal		
toegankelijk		
functioneel		
overzichtelijk		
vertrouwd		
prikkelend		
activerend		
afwisseling		
attractief		
specifiek		
...		
...		
...		

2. Positie in het geheel

	ja	nee
direct aan de kern		
verbonden met de kern via een andere ruimte		
los van de kern		

3. Toegankelijkheid en privacy

	patiënt	medepatiënt, zorgverlener	buitenstaander
ruimte toegankelijk voor			

ja: zeker van toepassing
 nee: zeker niet van toepassing
 leeg: mogelijk van toepassing

4.1. Permanente elementen

Onderwerp	(haal door wat niet van toepassing is)				
-----------	--	--	--	--	--

Ruimte					
	rechthoekig	organisch	samengesteld	veelvormig	...
a. de vorm van de ruimte	afzonderlijke, met elkaar verbonden ruimten	verschillende, aan elkaar geschakelde ruimten	een grote, al dan niet veelvormige ruimte		
b. de schaal van de ruimte	groot	klein	tussenmaat		...
c. de proporties van de ruimte	laag	neutraal	hoog		...
	samengesteld	diep	neutraal	ondiep	

d. Daglicht en zon					
oriëntatie	noord	oost	zuid	west	...
positie gevelopeningen	enkelvoudige oriëntatie	meervoudige oriëntatie			...
daglichttoetreding	overvloedige toetreding licht	beperkte toetreding licht	specifieke toetreding licht		...
zonwering	uitvalscherf	lamellen	screen		...
lichtwering	semitransparante lichtwering	verduistering			...
regulering	individueel	centraal	overrulebaar		...

e. Visueel contact met de omgeving					
	stad/dorp	natuur/landschap	instelling	...	...
	boven maaiveld	op maaiveld	onder maaiveld	...	...

f. Binnenklimaat					
luchtverversing	natuurlijke ventilatie	mechanische ventilatie	spui via rooster	spui via raam	...
verwarming en koeling	radiator	vloer	via de lucht		...
regulering	individueel	centraal	overrulebaar		

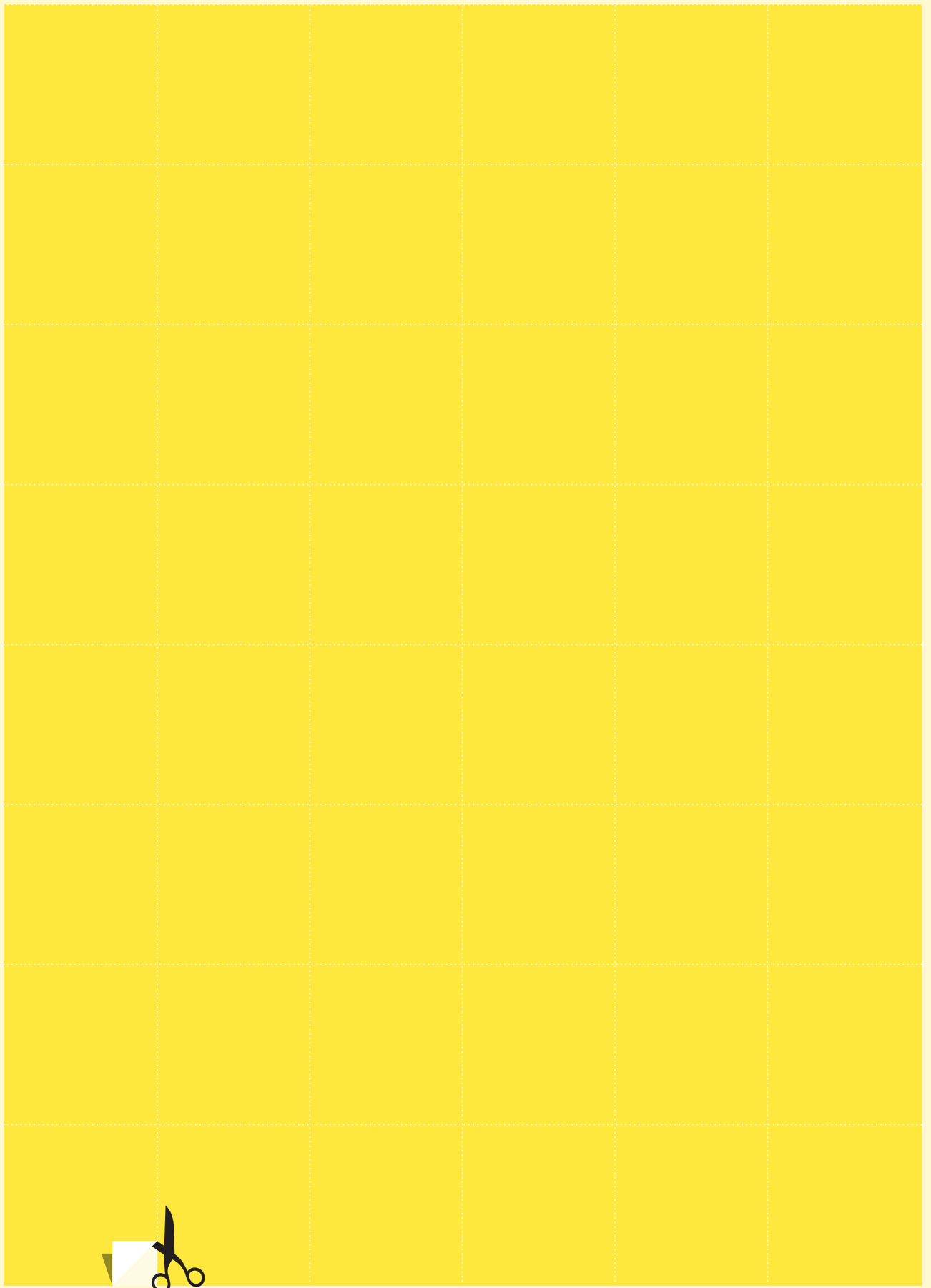
g. Omgevingsgeluid		
	ja	nee
extern geluid beperkt		
extern geluid overvloedig		
intern geluid beperkt		
intern geluid overvloedig		
collectieve muziek		
geluid van installaties		
eigen muziek en/of tv		
...		

4.2. Flexibele elementen

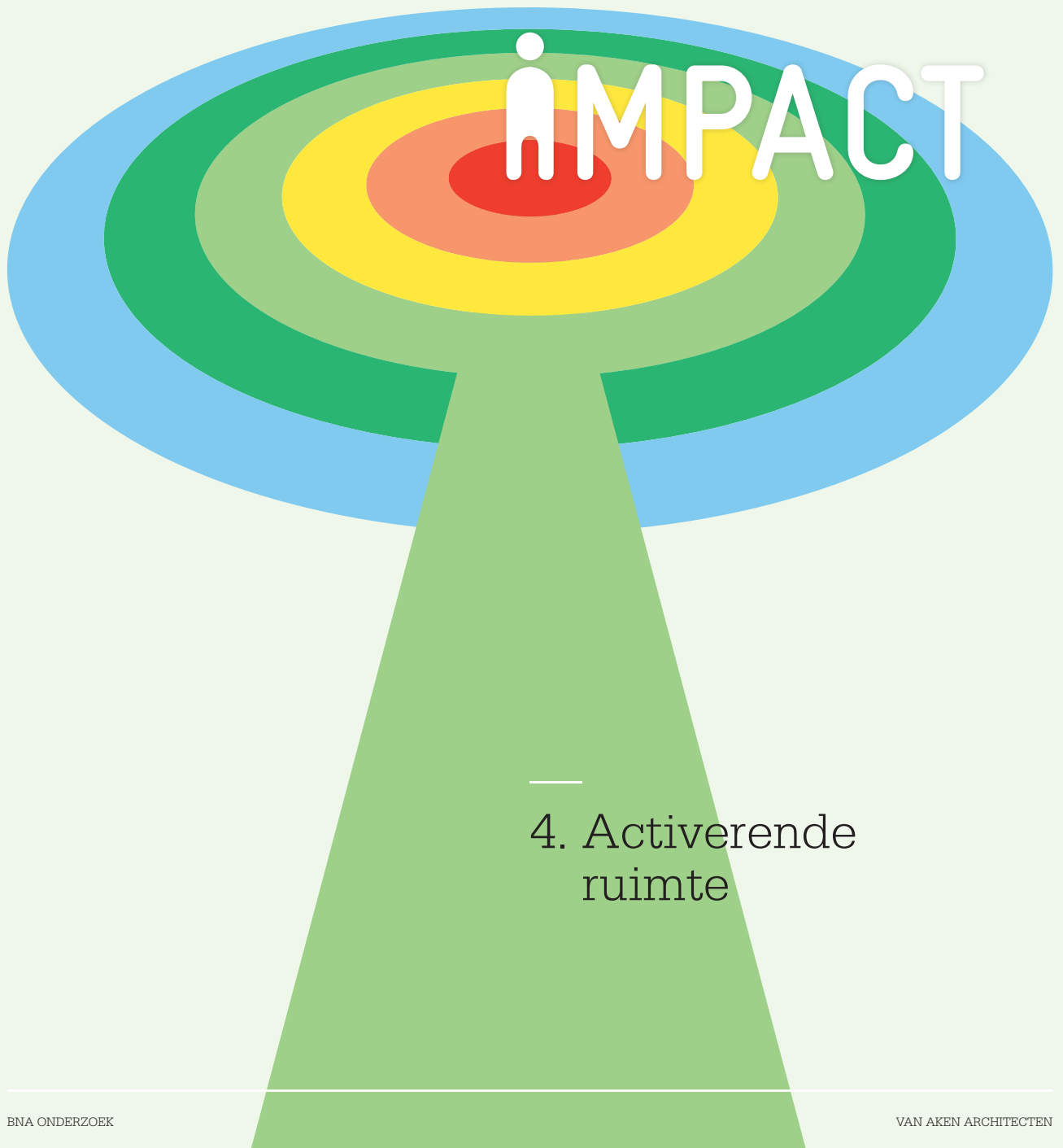
Onderwerp	(haal door wat niet van toepassing is)				
-----------	--	--	--	--	--

a. materiaal	baksteen	beton	tapijt/vloerkleed		...
	hout	textiel	linoleum/marmoleum		...
b. kleur	neutraal	spaarzaam	uitbundig	als accent	...
c. textuur en patroon	geen patroon	regelmatig patroon	druk patroon	afbeelding	...
d. meubilair	woonkamerachtig	van de instelling	immobiel	luxe	...
e. kunstlicht	enkel lichtpunt	meerdere lichtpunten	licht in kleur		...
aansturing	individueel	centraal	overrulebaar		
f. natuur/natuurlijke elementen	uitzicht op natuur	afbeelding van natuur	natuurlijke elementen in de ruimte		...
g. geur	instellingsgeur	geur van buiten	geur toevoegen		...
h. akoestiek in de ruimte	harde afwerking	neutraal	zachte afwerking		...
...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...

Collectieve ruimte - knipvel voor het vlekkenplan

Samen ontwerpen aan betere gebouwen
voor de geestelijke gezondheidszorg

Activerende ruimte

Wat is het?

"In theorie zijn er genoeg goedkope en simpele manieren om activiteiten te organiseren. Maar deze worden niet altijd uitgevoerd omdat er te weinig tijd is voor begeleiding en de ruimte vaak beperkt is."

Willem Rijks, klinisch psychiater zorggroep Mondriaan

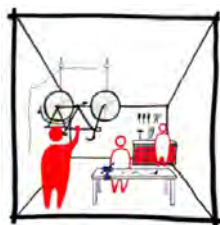
De activerende ruimte is de plek voor activiteiten, in de gebouwde omgeving en in de buitenlucht. Het kan gaan om creativiteit, (hand-)arbeid, sport, studie, en therapieën zoals muziek en drama. Deelnemen aan de activiteiten stimuleert de ontwikkeling en bevordert het contact en de integratie van de patiënt in de samenleving.

"Ik vind het heel prettig om te sporten. Het is ontspannend. We hebben met de afdeling een hometrainer gekocht zodat we in de multifunctionele ruimte ook kunnen sporten. We zouden graag een loopband willen, maar daar is helaas geen plaats voor."

uit een interview met een cliënt van een GGZ instelling

1. Waar moet de schil aan voldoen? – activiteiten en kenmerken

A. mogelijke activiteiten

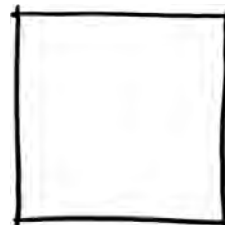
Arbeid

Lichamelijke beweging

Creatieve uitingen

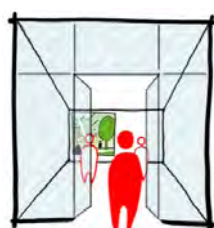

vink uw overige keuzes aan op de keuzelijst achterin

B. mogelijke kenmerken

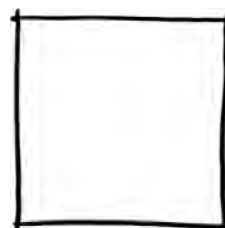
Aanpasbaar

Laagdrempelig

Activerend

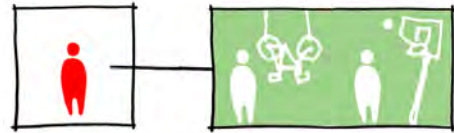
vink uw overige keuzes aan op de keuzelijst achterin

2. Wat is de positie van de schil in het geheel?

situering ten opzichte van de kern

Activerende ruimte in de kern: *zeer laagdrempelig, geen interactie/integratie*

Activerende ruimte verbonden met kern: *laagdrempelig, sociale interactie*

Activerende ruimte aan de kern: *enig verlies aan privacy, sociale interactie*

Activerende ruimte los van de kern: *laagdrempelig, sociale interactie, hoogdrempelig, maar wel een 'uitje'*

situering ten opzichte van de collectieve ruimte

Activerende ruimte gescheiden van collectieve ruimte: *heldere grens tussen 'werk'/ontwikkeling en 'gezelligheid'*

Activerende ruimte direct aan collectieve ruimte: *grens tussen twee functies vervaagt*

Activerende ruimte verbonden met collectieve ruimte: *grens tussen twee functies aanwezig*

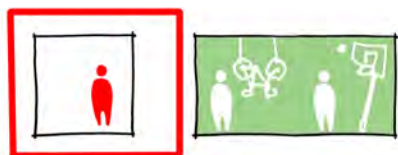
Activerende ruimte en collectieve ruimte zijn één ruimte: *mogelijk menging 'werk'/ontwikkeling en 'gezelligheid' (gewenst of ongewenst?)*

"De woningen hebben grote ramen. Je ziet andere mensen naar de werkplaats lopen en vaak stimuleert dat andere patiënten om ook buiten de deur activiteiten te ondernemen. Zo simpel bedacht, maar het werkt perfect."

Luc Nelissen, huisvestingsadviseur in de psychiatrische zorg

activerende ruimte buiten het geheel

de patiënt maakt gebruik van de voorzieningen
in de stad/dorp

Minder laagdrempelig, bevordert het contact en de integratie met de samenleving, impuls voor de acceptatie van de patiënten in de samenleving

geen activerende ruimte

Geen ontwikkeling, geen contact en integratie met samenleving

3. Toegankelijkheid en privacy van de schil – relatie tot zorgverlener, medepatiënt en buitenstaander

Ruimte toegankelijk alleen door patiënten

Ruimte toegankelijk voor iedereen

Ruimte toegankelijk voor patiënten en zorgverlener

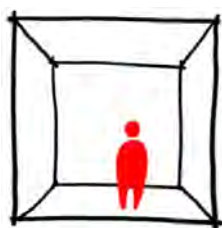
4. Uit welke elementen wordt de schil gevormd? – permanente en flexibele elementen

De waarneming van een ruimte wordt mede bepaald door zijn vorm, schaal, proporties, oriëntatie, materiaal, kleur, textuur en patroon. Deze fysieke componenten zijn in dit instrument onderverdeeld in twee groepen: permanente en flexibele elementen.

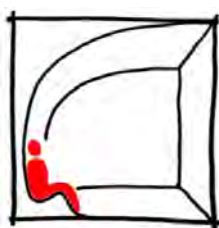
4.1. Permanente elementen

Permanente elementen zijn de niet-aanpasbare eigenschappen van een ruimte. Muren, vloeren en de posities van de gevelopeningen zijn niet eenvoudig aan te passen. Voor de nieuwbouw is het van groot belang om aandacht te besteden aan de keuze en samenstelling van de vaste elementen van een ruimte.

a. de vorm van de ruimte

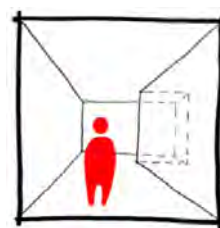
Rechthoekig: *overzichtelijk en neutraal*

Organisch: *specifiek en geborgen*

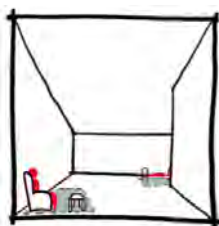

Samengesteld: *ruimtelijk en afwisselend*

Veelvormig: *afwisselend en onoverzichtelijk*

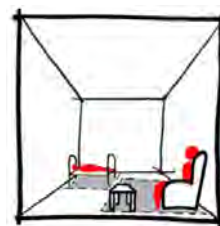
b. de schaal van de ruimte

Groot: *ruimtelijk en verlaten*

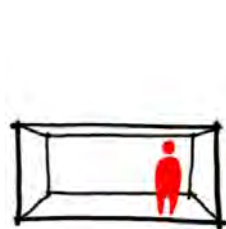

Klein: *beperkt en geborgen*

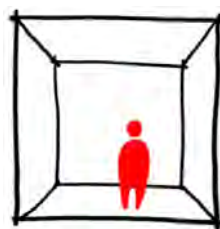

Tussenmaat: *neutraal en afdoende*

c. de proporties van de ruimte

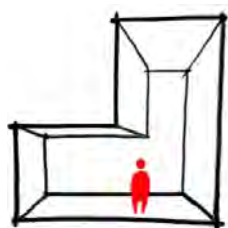
Laag

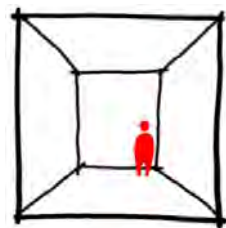
Neutraal

Hoog

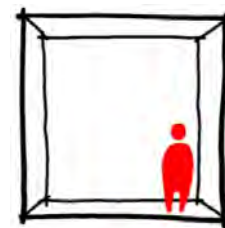
Samengesteld

Diep

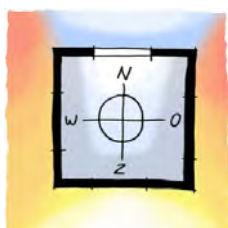
Neutraal

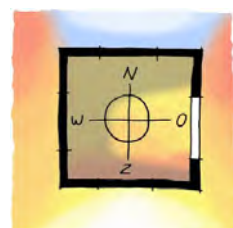
Ondiep

d. daglicht en zon

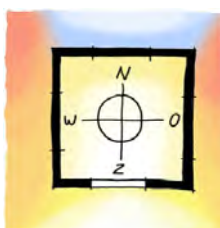
- oriëntatie

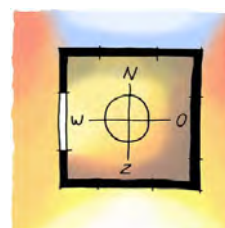
Noord:
gelijkmatig licht
rustgevend
zonwering niet nodig

Oost:
ochtendzon
dag-nacht beleving
zonwering wenselijk

Zuid:
hele dag direct zonlicht
dag-nacht beleving
zonwering noodzakelijk

West:
avondzon
dag-nacht beleving
zonwering wenselijk

- positie gevelopeningen

Enkelvoudige oriëntatie:
vertrouwd, statisch

Meervoudige oriëntatie:
afwisseling, dynamisch

“Daglicht biedt mensen gevoel van tijd en plaats en voorkomt desoriëntatie. Het heeft invloed op de productie van slaap- en stresshormonen en daarmee op gezondheid, stemming en prestaties. Helder licht, en met name ochtendlicht, heeft positieve effecten op onder meer depressies en opnameduur.”

Bron: College bouw zorginstellingen;
Licht (daglicht en kunstlicht)

- daglichttoetreding

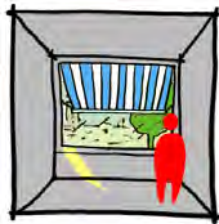
Overvloedige toetreding
licht: *prikkelend, licht,*
dag-nacht beleving

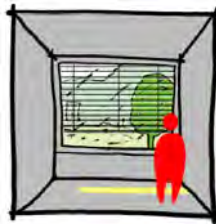
Beperkte toetreding
licht: *weinig prikkels,*
donker en beperkte dag-
nacht beleving

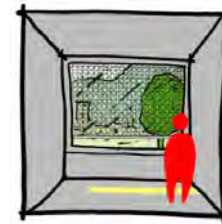
Specifieke toetreding
licht: *weinig prikkels,*
beperkt uitzicht, dag-
nacht beleving

- zonwering

Uitvalscherf: *goed*
visueel contact met
omgeving

Lamellen: *beperkt*
visueel contact met
omgeving

Screen: *vervaagd visueel*
contact met omgeving

*Maak uw overige keuzes met
betrekking tot daglicht en zon in de
keuzelijst. Het betreft het systeem
van lichtwering (semitranspa-
rant of verduistering), regulering
(individueel, centraal, overrulebaar)
en eventueel verdere aspecten die u
nodig acht.*

e. visueel contact met de omgeving

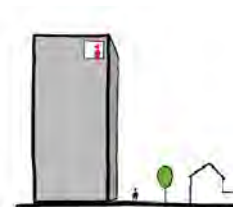
Stad/dorp: *prikkelend*

Natuur/landschap:
rustgevend

Instelling: *eentonig*

Boven maaiveld: *afstan-
delijk en overzichtelijk*

Op maaiveld: *vertrouwd,
prikkelend en contact*

Onder maaiveld: *prikkel-
arm en geen overzicht*

*"Na een operatie kreeg de
ene helft van de patiënten
een kamer met uitzicht op
een stenen muur, de andere
helft keek uit op bomen.
Patiënten met uitzicht op
bomen hadden minder pijn,
gebruikten minder pijn-
stillers en mochten eerder
naar huis."*

Bron: "De natuur als medicijn"
(Mens en Natuur, 2007)

“Zorg voor een aangename en comfortabele temperatuur, zo mogelijk individueel regelbaar voor patiënten. Dit in verband met individuele verschillen en bevordering van het gevoel van controle over de situatie. Installeer ventilatiesystemen die royaal frisse lucht toelaten, wederom bij voorkeur individueel regelbaar.”

Bron: College bouw zorginstellingen; Luchtkwaliteit

f. binnenklimaat

- luchtverversing

Natuurlijke ventilatie:
verse lucht, regelbaar en vertrouwd

Mechanische ventilatie:
geen beleving verse lucht, niet regelbaar en niet vertrouwd

Spui via rooster: verse lucht, vertrouwd en regelbaar

Spui via raam, incl. veiligheidsvoorziening: vertrouwd en regelbaar

- verwarming en koeling

Radiator:
verwarming vertrouwd behaaglijk heet oppervlak – onveilig

Vloer:
verwarming en koeling bevreemdend behaaglijk veilig

Via de lucht:
verwarming en koeling bevreemdend onbehaaglijk veilig

Maak uw overige keuzes met betrekking tot het binnenklimaat in de keuzelijst. Het betreft regulering (individueel, centraal, overrulebaar) en eventueel andere aspecten die u nodig acht.

g. omgevingsgeluid

Beperkt omgevingsgeluid: bevreemdend, prikkelarm

Overvloedig omgevingsgeluid: vertrouwd, irritant

Beperkt intern geluid: rustig

Overvloedig intern geluid: overlast

“Afdelingen voor chronische patiënten moeten geluidsicht zijn, om te voorkomen dat de hele afdeling wakker wordt van één schreeuwende patiënt. Bij slechte geluidsisolatie gebeurt het regelmatig dat alle patiënten slaappillen moeten slikken om ongestoord te kunnen slapen.”

Willem Rijks, klinisch psychiater zorggroep Mondriaan

Maak uw overige keuzes met betrekking tot geluid in de keuzelijst. Het betreft de geluidsbronnen collectieve muziek (afleiding, maskering ander geluid, niet zelf regelbaar), geluid van installaties (overlast, verwarrend, niet zelf regelbaar) en eigen muziek en/of tv (afleiding, vertrouwd, zelf regelbaar) en eventueel verdere aspecten die u nodig acht.

4.2. Flexibele elementen

Flexibele elementen zijn de aanpasbare of veranderlijke eigenschappen van een ruimte. Het afwerkingsmateriaal, de kleur, de textuur en het patroon, het meubilair, het kunstlicht, de natuurlijke elementen, de geur en de akoestiek van een ruimte; ze zijn vrij eenvoudig aanpasbaar. Ook door de patiënt zelf.

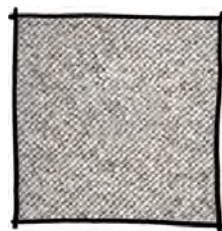
a. materiaal

Baksteen:
koud - hard - ruw
geluidreflecterend

Beton:
koud - hard - ruw
geluidreflecterend

Tapijt/vloerkleed:
warm - zacht - glad of
ruw, geluiddempend

Hout:
warm - hard - glad
geluidreflecterend

Textiel:
warm - zacht - glad
geluiddempend

Linoleum/marmoleum:
koud - hard - glad
matig geluiddempend

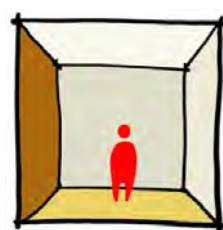
"Ik vraag me af of de muren grijs gemaakt zijn omdat de kamers prikkelarm moeten zijn? Ze hebben trouwens het hele gebouw van binnen geschilderd in die grijze kleur. Voorheen had de woonkamer nog een gif-groene wand maar nu zit je tegen een saaie, grijze muur aan te kijken."

uit een interview met een cliënt van een GGZ instelling

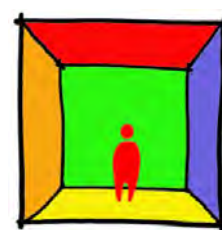
b. kleur

Neutraal kleurgebruik:
prikkelarm, desoriënterend en monotoon

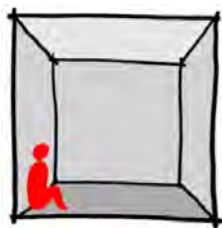
Spaarzaam kleurgebruik:
vertrouwd, oriënterend en rustgevend

Uitbundig kleurgebruik:
prikkelend, druk en bevreemdend

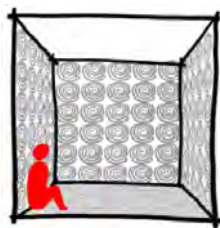
Kleur als accent:
prikkelend en oriënterend

c. textuur

Geen patroon: *prikkelarm en monotoon*

Regelmatig patroon: *vertrouwd en neutraal*

Druk patroon: *prikkelend en bevreemdend*

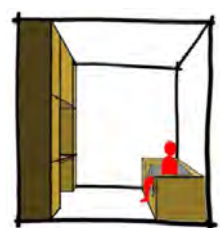
Afbeelding: *prikkelend en associatief*

d. meubilair

Woonkamerachtig: *vertrouwd, thuisgevoel*

Van de instelling: *onpersoonlijk en uniform*

Immobil meubilair: *solide, bevreemdend en onaanpasbaar*

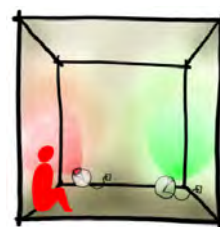
Luxe meubilair: *aantrekkelijk, waardig en kwetsbaar*

e. kunstlicht

Enkel lichtpunt: *instellingachtig, statisch*

Meerdere lichtpunten: *huiselijk, afwisselend*

Licht in kleur: *verrassend, speels*

Maak uw overige keuzes met betrekking tot het kunstlicht in de keuzelijst. Het betreft regulering (individueel, centraal, overrulebaar) en eventueel andere aspecten die u nodig acht.

"Er is onderzoek bekend naar geur in wachtruimten. Hieruit blijkt dat patiënten, die blootgesteld worden aan lavendel- en citrusgeur, kalmer kunnen worden en minder angstig zijn. Het maskeren van nare 'ziekenhuisgeuren' door middel van het aanbrengen van een aangename geur zou wel eens kunnen bijdragen aan een positieve sfeer."

Bron: College bouw zorginstellingen;
Overige omgevingsvariabelen

f. natuur en natuurlijke elementen

Uitzicht op de natuur:
rustgevend, afwisselend
en ontspannend

Afbeelding van natuur:
rustgevend, statisch en
associatief

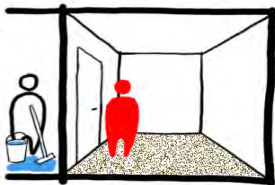

Natuurlijke elementen in
de ruimte: rustgevend,
tastbaar en verzorgend
gedrag/verantwoordelijkheid

"Natuur kan zowel binnen als buiten invloed uitoefenen, door bijvoorbeeld de aanwezigheid van uitzicht op natuur, maar ook door natuurlijke elementen toe te voegen aan het interieur. Een ruimte met planten wordt bijvoorbeeld positief gewaardeerd (prettig, rustgevend en vrolijk). Ook het kijken naar natuurafbeeldingen en een natuurfilm heeft aantoonbare rustgevende en gezondheidsbevorderende effecten. In omgevingen waar uitzicht op natuur niet mogelijk is of levend groen te veel risico's oplevert, dan zijn afbeeldingen een goed alternatief."

Bron: College bouw zorginstellingen;
Natuur

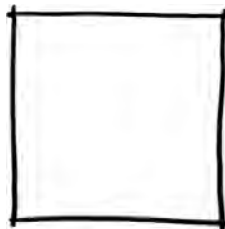
g. geur

Instellingsgeur:
bevreemdend

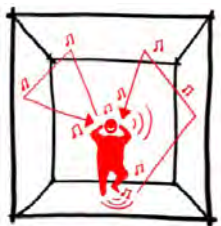

Geur van buiten:
vertrouwd

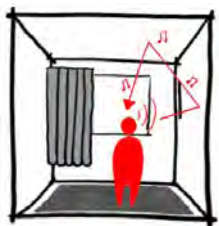

Geur toevoegen:
aangenaam

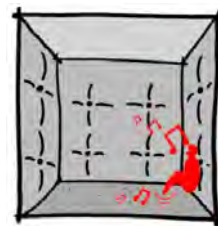
h. akoestiek in de ruimte

Harde afwerking: veel
galm, prikkelend en
verwarrend

Neutraal: vertrouwd

Zachte afwerking:
gedempt geluid, prikkelarm
en bevreemdend

"Vloeren, wanden en plafonds zijn vaak hard en glad afgewerkt. Ze hebben daardoor een lage geluidsabsorptie en een hoge geluidsreflecterende werking, waardoor er als het ware een klankkast ontstaat. De verschillende geluidsbronnen versterken elkaar. Mensen beginnen harder te praten, de televisie wordt harder gezet. De geluidsniveaus gaan van kwaad tot erger."

Bron: College bouw zorginstellingen;
Geluidsniveau

Opmerkingen

Activerende ruimte - keuzelijst

1. Waar moet het aan voldoen?

A. Mogelijke activiteiten

van toepassing	ja	nee
arbeid		
lichamelijke beweging		
creatieve uitingen		
huishoudelijke taken		
koken		
actief contact met behandelaar		
ontmoeten		
verblijven		
eten		
therapie		
overige persoonlijke verzorging		
uitrazen		
ontspannen		
tuinieren		
...		
...		
...		

B. Mogelijke kenmerken

vereiste	vereiste	
vereiste	ja	nee
aanpasbaar		
laagdrempelig		
activerend		
autonomie		
thuisgevoel		
prikkelarm		
neutraal		
toegankelijk		
functioneel		
overzichtelijk		
vertrouwd		
prikkelend		
geborgenheid		
afwisseling		
veiligheid		
attractief		
privacy		
specifiek		
...		
...		
...		

ja: zeker van toepassing
 nee: zeker niet van toepassing
 leeg: mogelijk van toepassing

2. Positie in het geheel

Situering ten opzichte van de kern

	ja	nee
in de kern		
aan de kern		
verbonden met de kern		
los van de kern		

Situering ten opzichte van de collectieve ruimte

	ja	nee
gescheiden van de collectieve ruimte		
verbonden met de collectieve ruimte		
direct aan de collectieve ruimte		
in één ruimte met collectieve ruimte		

Situering ten opzichte van het geheel

	ja	nee
activerende ruimte buiten het geheel		
geen activerende ruimte		

3. Toegankelijkheid en privacy

	patiënt	medepatiënt, zorgverlener	buitenstaander
ruimte toegankelijk voor			

4.1. Permanente elementen

Onderwerp	(haal door wat niet van toepassing is)				
-----------	--	--	--	--	--

Ruimte					
a. de vorm van de ruimte	rechthoekig	organisch	samengesteld	veelvormig	...
b. de schaal van de ruimte	groot	klein	tussenmaat		...
c. de proporties van de ruimte	laag	neutraal	hoog		...
	samengesteld	diep	neutraal	ondiep	

d. Daglicht en zon					
oriëntatie	noord	oost	zuid	west	...
positie gevelopeningen	enkelvoudige oriëntatie	meervoudige oriëntatie			...
daglichttoetreding	overvloedige toetreding licht	beperkte toetreding licht	specifieke toetreding licht		...
zonwering	uitvalscherf	lamellen	screen		...
lichtwering	semitransparante lichtwering	verduistering			...
regulering	individueel	centraal	overrulebaar		...

e. Visueel contact met de omgeving					
	stad/dorp	natuur/landschap	instelling	...	...
	boven maaiveld	op maaiveld	onder maaiveld	...	...

f. Binnenklimaat					
luchtverversing	natuurlijke ventilatie	mechanische ventilatie	spui via rooster	spui via raam	...
	individuele regulering	centrale regulering	overrulbaar		...
verwarming en koeling	radiator	vloer	via de lucht		...
regulering	individueel	centraal	overrulebaar		

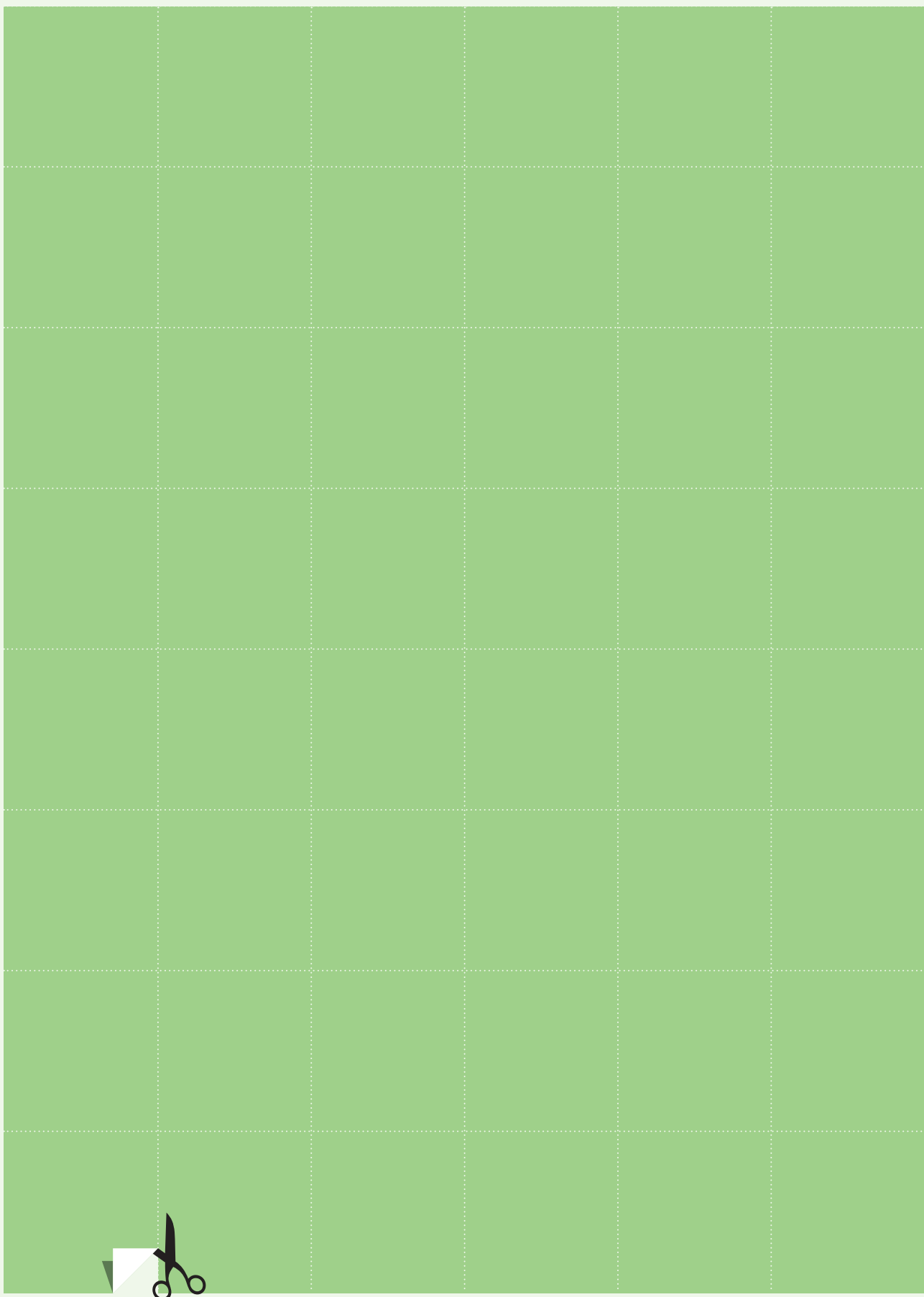
g. Omgevingsgeluid		
	ja	nee
extern geluid beperkt		
extern geluid overvloedig		
intern geluid beperkt		
intern geluid overvloedig		
collectieve muziek		
geluid van installaties		
eigen muziek en/of tv		
...		

4.2. Flexibele elementen

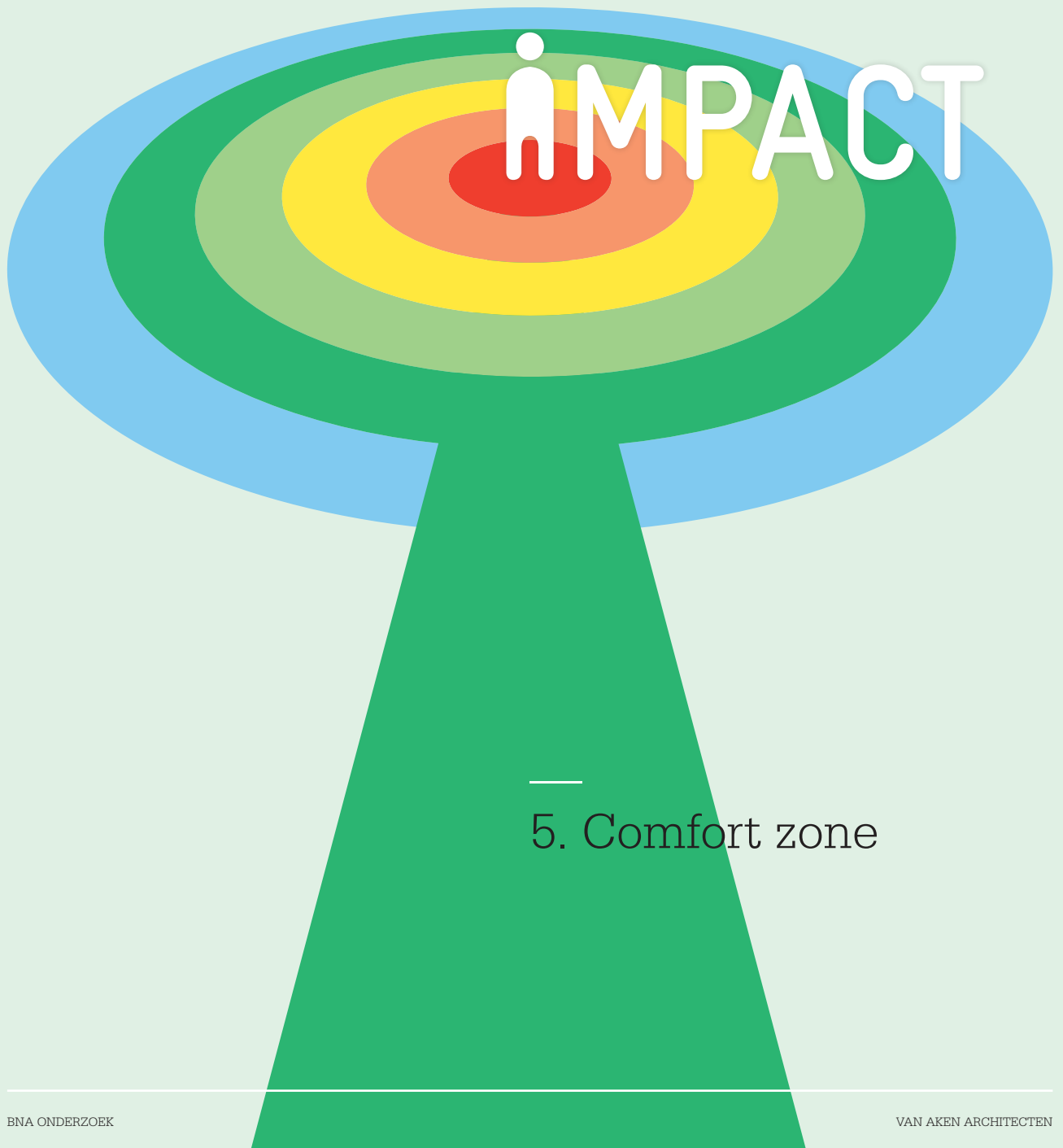
Onderwerp	(haal door wat niet van toepassing is)				
-----------	--	--	--	--	--

a. materiaal	baksteen	beton	tapijt/vloerkleed		...
	hout	textiel	linoleum/marmoleum		...
b. kleur	neutraal	spaarzaam	uitbundig	als accent	...
c. textuur en patroon	geen patroon	regelmatig patroon	druk patroon	afbeelding	...
d. meubilair	woonkamerachtig	van de instelling	immobiel	luxe	...
e. kunstlicht	enkel lichtpunt	meerdere lichtpunten	licht in kleur		...
	aansturing	individueel	centraal	overrulebaar	
f. natuur/natuurlijke elementen	uitzicht op natuur	afbeelding van natuur	natuurlijke elementen in de ruimte		...
g. geur	instellingsgeur	geur van buiten	geur toevoegen		...
h. akoestiek in de ruimte	harde afwerking	neutraal	zachte afwerking		...
...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...

Activerende ruimte - knipvel voor het vlekkenplan

Samen ontwerpen aan betere gebouwen
voor de geestelijke gezondheidszorg

5. Comfort zone

Comfort zone

Wat is het?

“Een psychose is uiterst complex. Welke zorg is de beste wanneer iemand zo angstig wordt dat hij een bedreiging is voor zichzelf of voor zijn omgeving? Separatie in de zin van insluiting kan nog meer angst veroorzaken en is niet de oplossing. Maar er zijn ook situaties waarin een patiënt zo angstig is, dat hij de separeerruimte als een beschermende en rustgevende plek ervaart. Dan vormt separatie wel een oplossing. Een gesloten deur leidt tot frustratie en onrust, een open deur biedt de patiënt mogelijkheden en perspectieven.”

Phillipe Delespaul, klinisch psychiater en onderzoeker aan de Universiteit van Maastricht

De comfort zone is een ruimte of een aantal ruimten voor patiënten in crisissituatie, veroorzaakt door een psychose of andere uiting van psychische ziekte. De comfort zone biedt aan de patiënt diverse omgevingen die de onrust, rusteloosheid, angsten, opwinding en andere negatieve emoties kunnen verzachten. De comfort zone maakt de afzondering van de groep mogelijk, zonder ingesloten te zijn.

1. Waar moet de schil aan voldoen? - activiteiten en kenmerken

mogelijke activiteiten

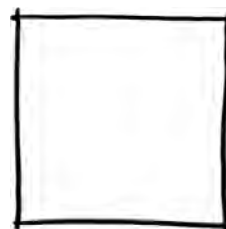
Uitrazen

Slapen

Eten

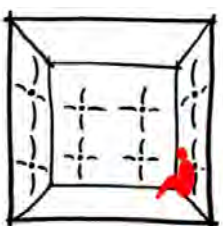

vink uw overige keuzes aan op de keuzelijst achterin

mogelijke kenmerken

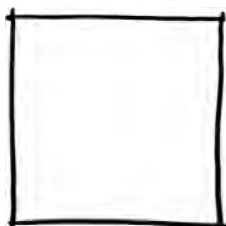
Rustgevend

Beschermend

Aanpasbaar aan verandering van de mentale omstandigheid

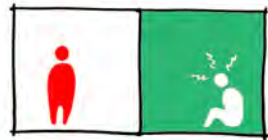
vink uw overige keuzes aan op de keuzelijst achterin

"De positie van zo'n ruimte is belangrijk omdat de crisis van een patiënt een enorme impact heeft op medepatiënten en gevoelens van herbeleving veroorzaakt."

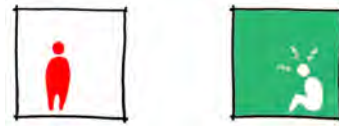
Remy Roest, psychiater bij Huize Padua in Boekel

2. Wat is de positie van de schil in het geheel?

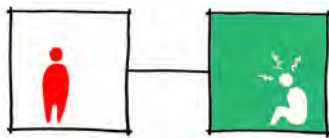
situering ten opzichte van de kern

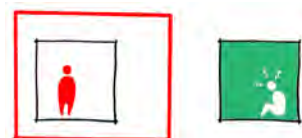
Comfort zone direct aan de kern

Comfort zone los van de kern

Comfort zone verbonden met de kern via andere ruimte

Comfort zone buiten het geheel

situering ten opzichte van de buitenruimte

Comfort zone direct aan de buitenruimte

Comfort zone in de buitenlucht

Comfort zone verbonden met de buitenruimte

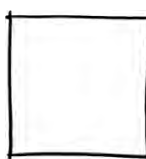
Een eigen boomhut

Comfort zone heeft geen verbinding met buitenruimte

Een eigen bos

vink uw overige keuzes aan op de keuzelijst achterin

3. Toegankelijkheid en privacy van de schil – relatie tot zorgverlener, medepatiënt en de buitenstaander

relatie tot zorgverlener

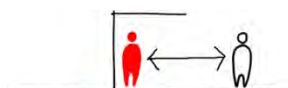
Contact op uitnodiging patiënt

Contact middels elektronische middelen

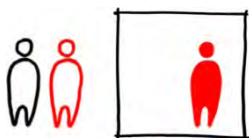

Visueel contact

Open contact

relatie tot medepatiënt en de buitenwereld

Geheel privé

Medepatiënt welkom

Iedereen welkom, buitenstaander
is een goede bekende, zoals fami-
lie en vrienden

toegangscontrole

De toegangscontrole is
mede bepalend voor de
autonomie en privacy
van de patiënt.

Alleen van binnenuit
te openen

Van binnenuit en
buitenaf te openen

Open

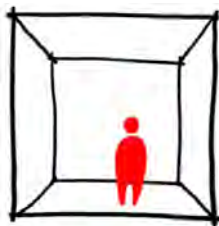
4. Uit welke elementen wordt de schil gevormd? – permanente en flexibele elementen

De waarneming van een ruimte wordt mede bepaald door zijn vorm, schaal, proporties, oriëntatie, materiaal, kleur, textuur en patroon. Deze fysieke componenten zijn in dit instrument onderverdeeld in twee groepen: permanente en flexibele elementen.

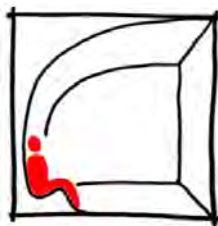
4.1. Permanente elementen

Permanente elementen zijn de niet-aanpasbare eigenschappen van een ruimte. Muren, vloeren en de posities van de gevelopeningen zijn niet eenvoudig aan te passen. Voor de nieuwbouw is het van groot belang om aandacht te besteden aan de keuze en samenstelling van de vaste elementen van een ruimte.

a. de vorm van de ruimte

Rechthoekig: *overzichtelijk en neutraal*

Organisch: *specifiek en geborgen*

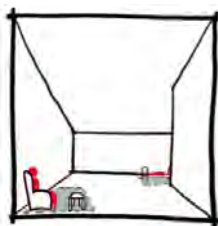

Samengesteld: *ruimtelijk en afwisselend*

Veelvormig: *afwisselend en onoverzichtelijk*

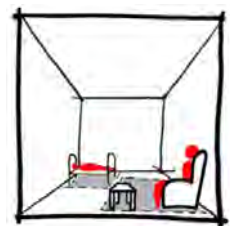
b. de schaal van de ruimte

Groot: *ruimtelijk en verlaten*

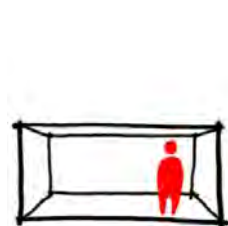

Klein: *beperkt en geborgen*

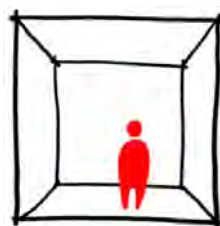

Tussenmaat: *neutraal en afdoende*

c. de proporties van de ruimte

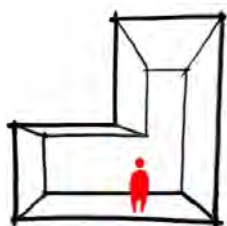
Laag

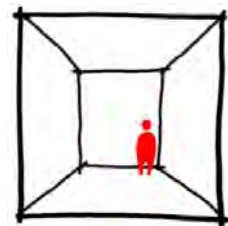
Neutraal

Hoog

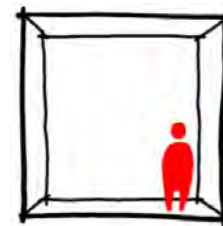
Samengesteld

Diep

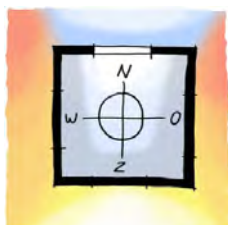
Neutraal

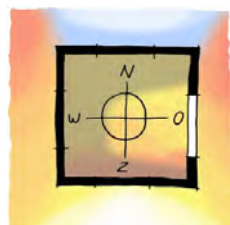
Ondiep

d. daglicht en zon

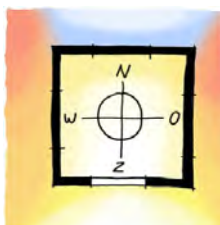
- oriëntatie

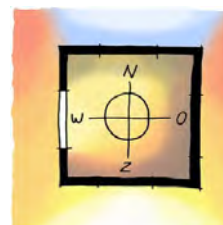
Noord:
gelijkmatig licht
rustgevend
zonwering niet nodig

Oost:
ochtendzon
dag-nacht beleving
zonwering wenselijk

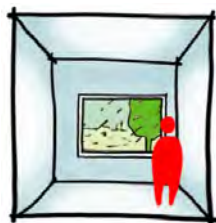

Zuid:
hele dag direct zonlicht
dag-nacht beleving
zonwering noodzakelijk

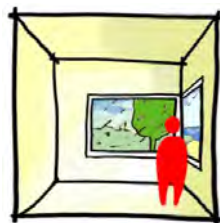

West:
avondzon
dag-nacht beleving
zonwering wenselijk

- positie gevelopeningen

Enkelvoudige oriëntatie:
vertrouwd, statisch

Meervoudige oriëntatie:
afwisseling, dynamisch

"Daglicht biedt mensen gevoel van tijd en plaats en voorkomt desoriëntatie. Het heeft invloed op de productie van slaap- en stresshormonen en daarmee op gezondheid, stemming en prestaties. Helder licht, en met name ochtendlicht, heeft positieve effecten op onder meer depressies en opnameduur."

Bron: College bouw zorginstellingen;
Licht (daglicht en kunstlicht)

- daglichttoetreding

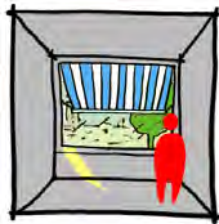
Overvloedige toetreding
licht: *prikkelend, licht,*
dag-nacht beleving

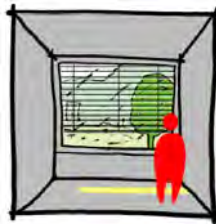
Beperkte toetreding
licht: *weinig prikkels,*
donker en beperkte dag-
nacht beleving

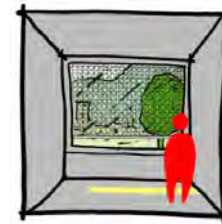
Specifieke toetreding
licht: *weinig prikkels,*
beperkt uitzicht, dag-
nacht beleving

- zonwering

Uitvalscherf:
goed visueel contact
met omgeving

Lamellen:
beperkt visueel contact
met omgeving

Screen: *vervaagd visueel*
contact met omgeving

*Maak uw overige keuzes met
betrekking tot daglicht en zon in de
keuzelijst. Het betreft het systeem
van lichtwering (semitranspa-
rant of verduistering), regulering
(individueel, centraal, overrulebaar)
en eventueel verdere aspecten die u
nodig acht.*

e. visueel contact met de omgeving

Stad/dorp: *prikkelend*

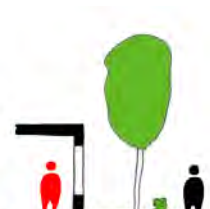
Natuur/landschap:
rustgevend

Instelling: *eentonig*

Boven maaiveld: *afstan-
delijk en overzichtelijk*

Op maaiveld: *vertrouwd,
prikkelend en contact*

Onder maaiveld: *prikkel-
arm en geen overzicht*

*"Na een operatie kreeg de
ene helft van de patiënten
een kamer met uitzicht op
een stenen muur, de andere
helft keek uit op bomen.
Patiënten met uitzicht op
bomen hadden minder pijn,
gebruikten minder pijn-
stillers en mochten eerder
naar huis."*

Bron: "De natuur als medicijn"
(Mens en Natuur, 2007)

*Maak uw overige keuzes met
betrekking tot visueel contact met
de omgeving in de keuzelijst. Het
betreft de maten van de ramen (klein
en prikkelarm of groot en prikkelend),
de plaatsing (horizontaal, verticaal,
overhoeks/tweezijdig) en eventueel
verdere aspecten die u nodig acht.*

“Zorg voor een aangename en comfortabele temperatuur, zo mogelijk individueel regelbaar voor patiënten. Dit in verband met individuele verschillen en bevordering van het gevoel van controle over de situatie. Installeer ventilatiesystemen die royaal frisse lucht toelaten, wederom bij voorkeur individueel regelbaar.”

Bron: College bouw zorginstellingen; Luchtkwaliteit

f. binnenklimaat

- luchtverversing

Natuurlijke ventilatie:
verse lucht, regelbaar en vertrouwd

Mechanische ventilatie:
geen beleving verse lucht, niet regelbaar en niet vertrouwd

Spui via rooster: verse lucht, vertrouwd en regelbaar

Spui via raam, incl. veiligheidsvoorziening: vertrouwd en regelbaar

- verwarming en koeling

Radiator:
verwarming
vertrouwd
behaaglijk
heet oppervlak – onveilig

Vloer:
verwarming en koeling
bevreemdend
behaaglijk
veilig

Via de lucht:
verwarming en koeling
bevreemdend
onbehaaglijk
veilig

Maak uw overige keuzes met betrekking tot het binnenklimaat in de keuzelijst. Het betreft regulering (individueel, centraal, overrulebaar) en eventueel andere aspecten die u nodig acht.

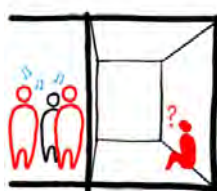
g. omgevingsgeluid

Beperkt omgevingsgeluid: bevreemdend, prikkelarm

Overvloedig omgevingsgeluid: vertrouwd, irritant

Beperkt intern geluid: rustig

Overvloedig intern geluid: overlast

“Afdelingen voor chronische patiënten moeten geluidsdicht zijn, om te voorkomen dat de hele afdeling wakker wordt van één schreeuwende patiënt. Bij slechte geluidsisolatie gebeurt het regelmatig dat alle patiënten slaappillen moeten slikken om ongestoord te kunnen slapen.”

Willem Rijks, klinisch psychiater zorggroep Mondriaan

Maak uw overige keuzes met betrekking tot geluid in de keuzelijst. Het betreft de geluidsbronnen collectieve muziek (afleiding, maskering ander geluid, niet zelf regelbaar), geluid van installaties (overlast, verwarrend, niet zelf regelbaar) en eigen muziek en/of tv (afleiding, vertrouwd, zelf regelbaar) en eventueel verdere aspecten die u nodig acht.

4.2. Flexibele elementen

Flexibele elementen zijn de aanpasbare of veranderlijke eigenschappen van een ruimte. Het afwerkingsmateriaal, de kleur, de textuur en het patroon, het meubilair, het kunstlicht, de natuurlijke elementen, de geur en de akoestiek van een ruimte; ze zijn vrij eenvoudig aanpasbaar. Ook door de patiënt zelf.

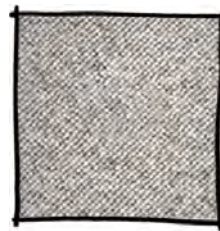
a. materiaal

Baksteen:
koud - hard - ruw
geluidreflecterend

Beton:
koud - hard - ruw
geluidreflecterend

Tapijt/vloerleed:
warm - zacht - glad of
ruw, geluiddempend

Hout:
warm - hard - glad
geluidreflecterend

Textiel:
warm - zacht - glad
geluiddempend

Linoleum/marmoleum:
koud - hard - glad
matig geluiddempend

"Kleuren zijn voor mensen in verwarde toestand misschien wel belangrijker dan vormen. Ik vertel dat ik zelf dagenlang heb getript op de kleur oranje: een hele psychose ging alleen maar over oranje. Het zou ideaal zijn als je kleuren van de muur zou kunnen afstemmen op de toestand van de gesepareerde. Dan zou je empirisch kunnen nagaan wat het beste werkt. Je zou zoiets met kleurlampen kunnen realiseren."

Wouter Kusters en Sam Gerrits, 'Alleen. Berichten uit de isoleer cel'

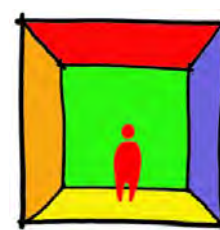
b. kleur

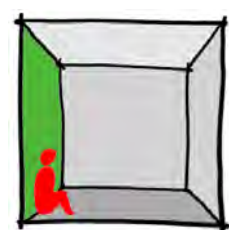
Neutraal kleurgebruik:
prikkelarm, desoriënterend en monotoon

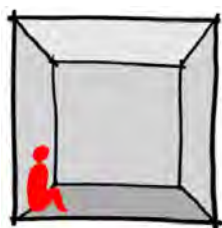
Spaarzaam kleurgebruik:
vertrouwd, oriënterend en rustgevend

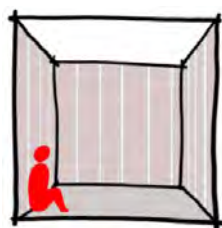
Uitbundig kleurgebruik:
prikkelend, druk en bevreemdend

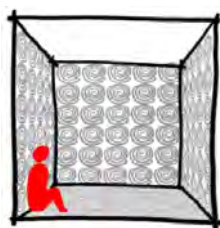
Kleur als accent:
prikkelend en oriënterend

c. textuur

Geen patroon: *prikkelarm en monotoon*

Regelmatig patroon: *vertrouwd en neutraal*

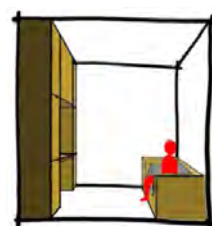
Druk patroon: *prikkelend en bevreemdend*

Afbeelding: *prikkelend en associatief*

d. meubilair

Van de instelling: *onpersoonlijk en uniform*

Immobil meubilair: *solide, bevreemdend en onaanpasbaar*

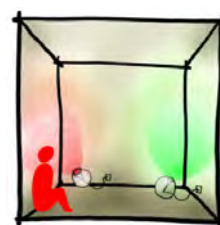
Luxe meubilair: *aantrekkelijk, waardig en kwetsbaar*

e. kunstlicht

Enkel lichtpunt: *instellingachtig, statisch*

Meerdere lichtpunten: *huiselijk, afwisselend*

Licht in kleur: *verrassend, speels*

Maak uw overige keuzes met betrekking tot het kunstlicht in de keuzelijst. Het betreft regulering (individueel, centraal, overrulebaar) en eventueel andere aspecten die u nodig acht.

“Er is onderzoek bekend naar geur in wachtruimten. Hieruit blijkt dat patiënten, die blootgesteld worden aan lavendel- en citrusgeur, kalmer kunnen worden en minder angstig zijn. Het maskeren van nare ‘ziekenhuisgeuren’ door middel van het aanbrengen van een aangename geur zou wel eens kunnen bijdragen aan een positieve sfeer.”

Bron: College bouw zorginstellingen;
Overige omgevingsvariabelen

f. natuur en natuurlijke elementen

Uitzicht op de natuur:
rustgevend, afwisselend
en ontspannend

Afbeelding van natuur:
rustgevend, statisch en
associatief

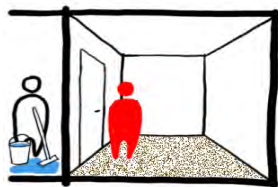

Natuurlijke elementen in
de ruimte: rustgevend,
tastbaar en verzorgend
gedrag/verantwoordelijkheid

"Natuur kan zowel binnen als buiten invloed uitoefenen, door bijvoorbeeld de aanwezigheid van uitzicht op natuur, maar ook door natuurlijke elementen toe te voegen aan het interieur. Een ruimte met planten wordt bijvoorbeeld positief gewaardeerd (prettig, rustgevend en vrolijk). Ook het kijken naar natuurafbeeldingen en een natuurfilm heeft aantoonbare rustgevende en gezondheidsbevorderende effecten. In omgevingen waar uitzicht op natuur niet mogelijk is of levend groen te veel risico's oplevert, dan zijn afbeeldingen een goed alternatief."

Bron: College bouw zorginstellingen;
Natuur

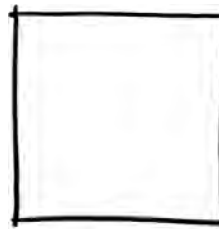
g. geur

Instellingsgeur:
bevreemdend

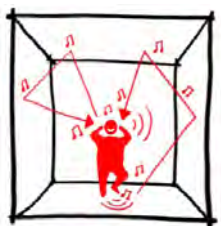

Geur van buiten:
vertrouwd

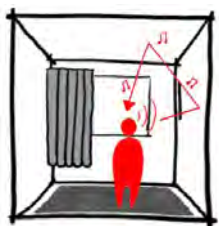

Geur toevoegen:
aangenaam

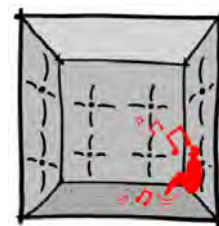
h. akoestiek in de ruimte

Harde afwerking: veel
galm, prikkelend en
verwarrend

Neutraal: vertrouwd

Zachte afwerking:
gedempt geluid, prikkelarm en bevreemdend

"Vloeren, wanden en plafonds zijn vaak hard en glad afgewerkt. Ze hebben daardoor een lage geluidsabsorptie en een hoge geluidsreflecterende werking, waardoor er als het ware een klankkast ontstaat. De verschillende geluidsbronnen versterken elkaar. Mensen beginnen harder te praten, de televisie wordt harder gezet. De geluidsniveaus gaan van kwaad tot erger."

Bron: College bouw zorginstellingen;
Geluidsniveau

Opmerkingen

Comfort zone - keuzelijst

1. Waar moet het aan voldoen?

A. Mogelijke activiteiten

van toepassing	ja	nee
uitrazen		
slapen		
eten		
essentiële persoonlijke verzorging		
overige persoonlijke verzorging		
verzorging door behandelaar		
arbeid		
lichamelijke beweging		
therapie		
creatieve uitingen		
verblijven		
ontspannen		
tuinieren		
...		
...		
...		

B. Mogelijke kenmerken

vereiste	ja	nee
rustgevend		
beschermend		
aanpasbaar aan mentale omstandigheid		
autonomie		
thuisgevoel		
prikkelarm		
neutraal		
toegankelijk		
functioneel		
overzichtelijk		
vertrouwd		
prikkelend		
privacy		
afwisseling		
laagdrempelig		
attractief		
activerend		
geborgenheid		
specifiek		
...		
...		
...		

ja: zeker van toepassing
 nee: zeker niet van toepassing
 leeg: mogelijk van toepassing

2. Positie in het geheel

Situering ten opzichte van de kern

	ja	nee
direct aan de kern		
verbonden met de kern via een andere ruimte		
los van de kern		
buiten het geheel		

Situering ten opzichte van de buitenruimte

	ja	nee
direct aan de buitenruimte		
verbonden met de buitenruimte		
geen verbinding met de buitenruimte		
in de buitenlucht		
...		
...		
...		

3. Toegankelijkheid en privacy

relatie patiënt met	zorgverlener	medepatiënt	buitenstaander
contact op uitnodiging			
visueel contact			
elektronische middelen			
open contact			

Toegangscontrole

van toepassing	ja	nee
allen van binnenuit te openen		
van binnenuit en buitenaf te openen		
open		

4.1. Permanente elementen

Onderwerp	(haal door wat niet van toepassing is)
-----------	--

Ruimte

a. de vorm van de ruimte	rechthoekig	organisch	samengesteld	veelvormig	...
b. de schaal van de ruimte	groot	klein	tussenmaat		...
c. de proporties van de ruimte	laag	neutraal	hoog		...
	samengesteld	diep	neutraal	ondiep	

d. Daglicht

oriëntatie	noord	oost	zuid	west	...
positie gevelopeningen	enkelvoudige oriëntatie	meervoudige oriëntatie			...
daglichttoetreding	overvloedige toetreding licht	beperkte toetreding licht	specifieke toetreding licht		...
zonwering	uitvalscherf	lamellen	screen		...
lichtwering	semitransparante lichtwering	verduistering			...
regulering	individueel	centraal	overrulebaar		...

e. Visueel contact met de omgeving

	stad/dorp	natuur/landschap	instelling	...	...
	boven maaiveld	op maaiveld	onder maaiveld	...	...

f. Binnenklimaat

luchtverversing	natuurlijke ventilatie	mechanische ventilatie	spui via rooster	spui via raam	...
verwarming en koeling	radiator	vloer	via de lucht		...
regulering	individueel	centraal	overrulebaar		

g. Omgevingsgeluid

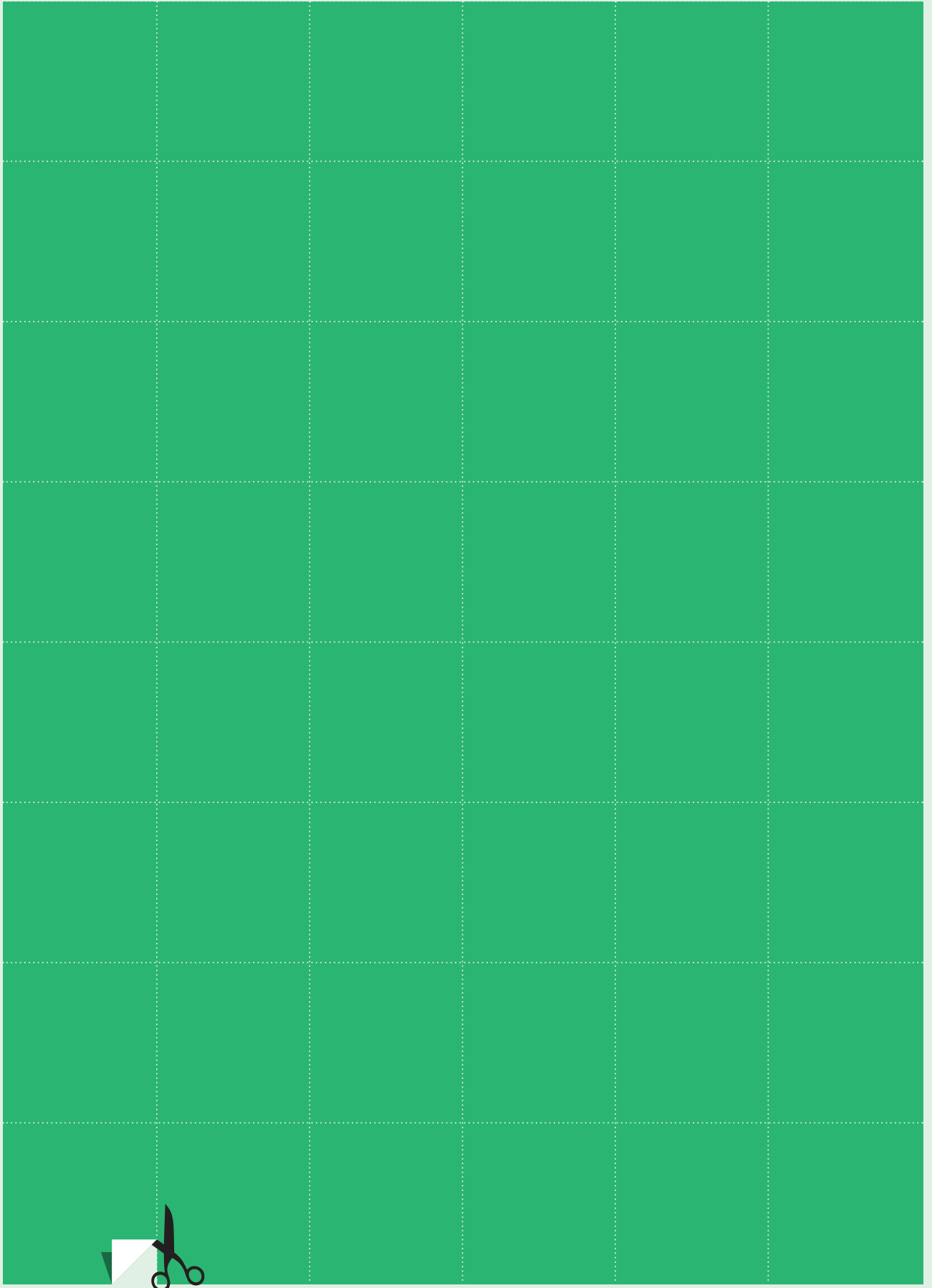
	ja	nee
extern geluid beperkt		
extern geluid overvloedig		
intern geluid beperkt		
intern geluid overvloedig		
collectieve muziek		
geluid van installaties		
eigen muziek en/of tv		
...		

4.2. Flexibele elementen

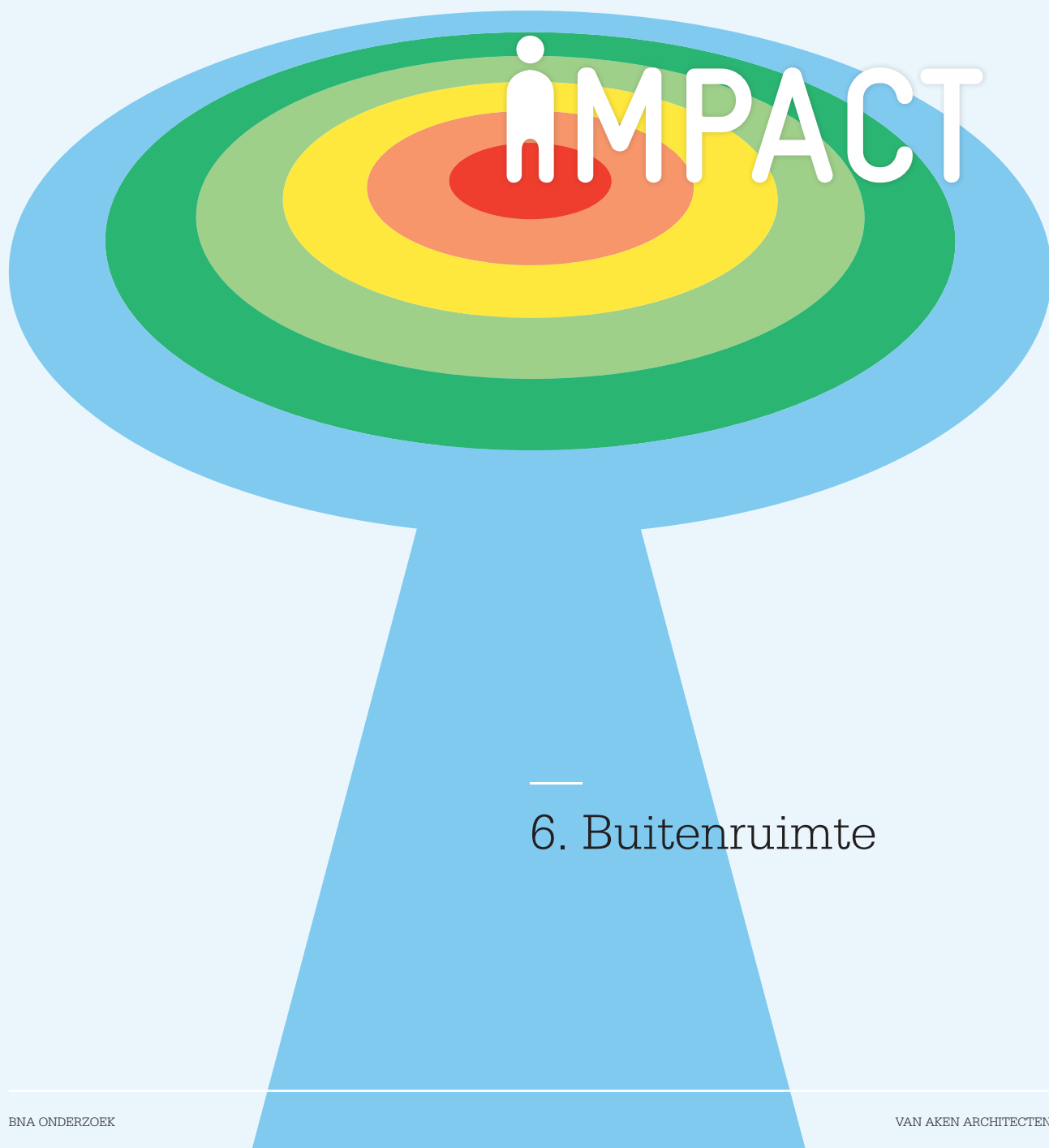
Onderwerp	(haal door wat niet van toepassing is)
-----------	--

a. materiaal	baksteen	beton	tapijt/vloerkleed		...
	hout	textiel	linoleum/marmoleum		...
b. kleur	neutraal	spaarzaam	uitbundig	als accent	...
c. textuur en patroon	geen patroon	regelmatig patroon	druk patroon	afbeelding	...
d. meubilair	van de instelling	immobiel	luxe		...
e. kunstlicht	enkel lichtpunt	meerdere lichtpunten	licht in kleur		...
	aansturing	individueel	centraal	overrulebaar	
f. natuur/natuurlijke elementen	uitzicht op natuur	afbeelding van natuur	natuurlijke elementen in de ruimte		...
g. geur	instellingsgeur	geur van buiten	geur toevoegen		...
h. akoestiek in de ruimte	harde afwerking	neutraal	zachte afwerking		...
...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...

Comfort zone - knipvel voor het vlekkenplan

Samen ontwerpen aan betere gebouwen
voor de geestelijke gezondheidszorg

6. Buitenruimte

Buitenruimte

Wat is het?

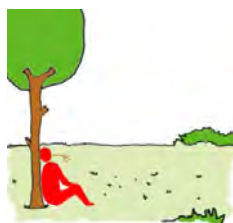
"Eigenlijk weet ik niet zo goed meer hoe het leven is in de wereld buiten de kliniek. Ik ben er ook bang voor geworden: bang voor hoe mensen op mij zullen reageren, bang om terug te vallen in oude gewoonten."

Maarten Castelijns, 'Een dag in het gekkenhuis'

De buitenruimte is een ruimte in de open lucht. Het is de plek voor contact met de natuur, regen, wind, zonnestralen. Buitenruimte biedt mogelijkheden tot activiteit en ontspanning, sociale interactie en reïtatie. Deze ruimte kan verschillende vormen aannemen; van een park tot een balkon of patiotuin.

1. Waar moet de schil aan voldoen – activiteiten en kenmerken

A. mogelijke activiteiten

Ontspannen

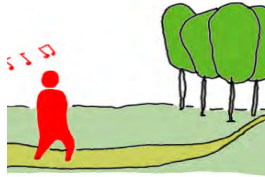
Tuinieren

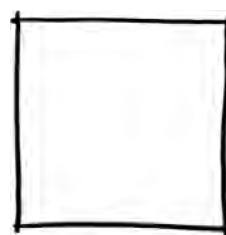
Ontmoeten

Sport

Wandelen

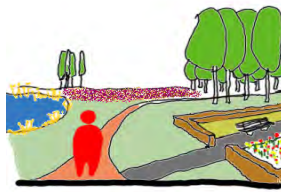

vink uw overige keuzes aan op de keuzelijst achterin

B. mogelijke kenmerken

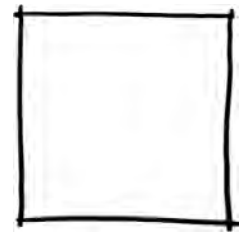
Openheid, ruimte

Afwisseling

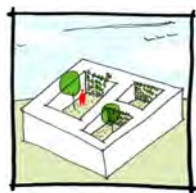

Activerend

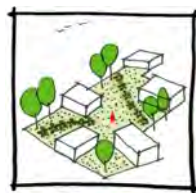

vink uw overige keuzes aan
op de keuzelijst achterin

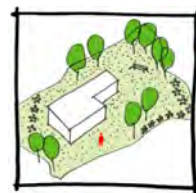
2. Wat is de positie van de schil in het geheel?

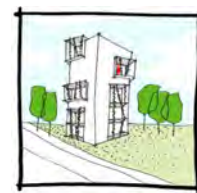
In het gebouw

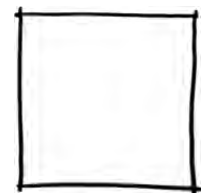
Tussen de
bebouwing

Gebouw in het
groen

Gekoppeld aan het
gebouw

Geen buitenruimte

positie ten opzichte van de kern

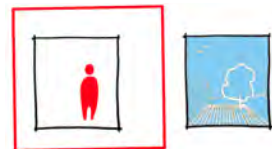
Buitenruimte direct aan de kern

Buitenruimte los van de kern

Buitenruimte verbonden met de kern

Buitenruimte buiten het geheel

"De bewoners zouden graag op eigen houtje naar buiten gaan. Al was het maar een omsloten tuin of terras. Maar helaas is er op deze afdeling geen buitenruimte aanwezig. Volgens Jacques zou het geweldig zijn als bewoners op eigen gelegenheid naar buiten zouden kunnen, om even stoom af te blazen of een frisse neus te halen. Maar: 'We zijn met te weinig stafleden om de bewoners te kunnen begeleiden bij een wandeling'."

Maarten Castelijns, 'Een dag in het gekkenhuis'

positie ten opzichte van de collectieve ruimte

Buitenruimte in de collectieve ruimte

Buitenruimte verbonden met de collectieve ruimte

Buitenruimte direct aan de collectieve ruimte

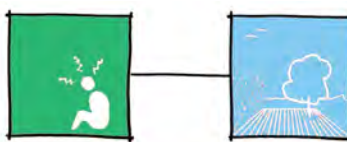

Buitenruimte los van de collectieve ruimte

positie ten opzichte van de comfort zone

Buitenruimte als de comfort zone

Buitenruimte verbonden met de comfort zone

Buitenruimte direct aan de comfort zone

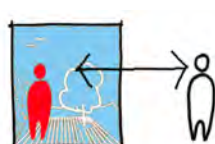
Buitenruimte los van de comfort zone

3. Toegankelijkheid en privacy van de schil

relatie tot zorgverlener

Contact op uitnodiging patiënt

Visueel contact

Contact middels elektronische middelen

Open contact

relatie tot mede- patiënt en de buitenwereld

Geheel privé

Medepatiënt welkom

Buitenstaander welkom

4. Permanente en flexibele elementen

"Een patiënt moet de kans krijgen om onafhankelijk naar buiten te kunnen gaan. Volgens mij kan dat prima gerealiseerd worden met een goed afgesloten binnentuin op het ziekenhuisterrein. In die binnentuin moeten activiteiten mogelijk zijn, zoals sporten. Het is zo triest dat de patiënten op onze gesloten afdeling nooit naar buiten kunnen. Om een frisse neus te halen moeten meerdere begeleiders mee, uit veiligheid."

Willem Rijks, klinisch psychiater zorggroep Mondriaan

De waarneming van de buitenruimte wordt mede bepaald door zijn vorm, schaal, inrichtingselementen en visueel contact met de omgeving. Deze fysieke componenten zijn in dit instrument onderverdeeld in twee groepen: permanente en flexibele elementen.

4.1. Permanente elementen

Permanente elementen zijn de niet-aanpasbare eigenschappen van de buitenruimte. Voor de nieuwbouw is het van groot belang om aandacht te besteden aan de keuze en samenstelling van de permanente elementen van de buitenruimte.

vorm en schaal

Landschap

Park

Patiotuin

Terras/balkon/wintertuin

visueel contact met de omgeving

De wijze van afscheiding tussen de buitenruimte en de buitenwereld is bepalend voor het visueel contact met de omgeving.

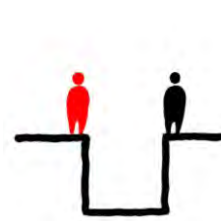
Muur: *geen visuele relatie met omgeving, bevreemdend*

Hekwerk: *beperkte visuele relatie met omgeving*

Glas: *visuele relatie met omgeving*

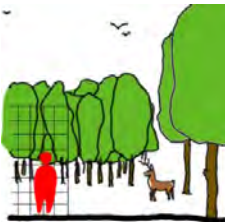

Greppel: *visuele relatie met omgeving, stigmatiserend*

uitzicht

Uitzicht op de omgeving: *contact, oriënterend*

Uitzicht op natuur: *afwisselend, rustgevend*

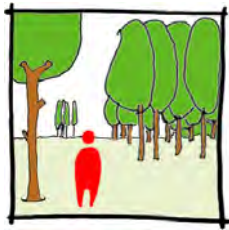
Uitzicht op stad/dorp: *afwisselend, intrigerend*

Geen uitzicht op de omgeving

4.2 Flexibele elementen

Flexibele elementen zijn de aanpasbare of veranderlijke eigenschappen van de buitenruimte. De inrichtingselementen van de buitenruimte zijn vrij eenvoudig aanpasbaar. Ook door de patiënt zelf.

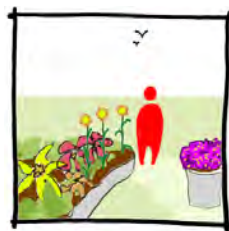
Bomen

Kruiden, moestuin

Meubilair

Bloemen,
bodembedekkers

Water

"Elk ziekenhuis zou een binnenplaats moeten hebben, met een ruim bemeten tuin waarin patiënten planten en bomen kunnen verzorgen. Dat heeft een fantastische uitwerking en geeft ze het gevoel onmisbaar te zijn."

Willem Rijks, klinisch psychiater zorggroep Mondriaan

Opmerkingen

Buitenruimte - keuzelijst

1. Waar moet het aan voldoen?

A. Mogelijke activiteiten

van toepassing	ja	nee
ontspannen		
sport		
tuinieren		
wandelen		
ontmoeten		
contact met zorgverlener		
verblijven		
arbeid		
lichamelijke beweging		
therapie		
creatieve uitingen		
uitrazen		
eten		
slapen		
onderhoudstaken		
koken		
...		
...		
...		

B. Mogelijke kenmerken

vereiste	ja	nee
openheid, ruimte		
afwisseling		
activerend		
autonomie		
thuisgevoel		
prikkelarm		
neutraal		
toegankelijk		
functioneel		
overzichtelijk		
vertrouwd		
prikkelend		
aanpasbaar		
privacy		
laagdrempelig		
attractief		
veiligheid		
geborgenheid		
specifiek		
...		
...		
...		

ja: zeker van toepassing
 nee: zeker niet van toepassing
 leeg: mogelijk van toepassing

2. Positie in het geheel

Positie in het geheel

	ja	nee
in het gebouw		
tussen de bebouwing		
gebouw in het groen		
gekoppeld aan het gebouw		
geen buitenruimte		

Positie t.o.v. de kern

	ja	nee
direct aan de kern		
verbonden met de kern		
los van de kern		
buiten de instelling		

Positie t.o.v. de collectieve ruimte

	ja	nee
in de collectieve ruimte		
direct aan de collectieve ruimte		
verbonden met de collectieve ruimte		
los van de collectieve ruimte		

Positie t.o.v. de comfort zone

	ja	nee
in de comfort zone		
direct aan de comfort zone		
verbonden met de comfort zone		
los van de comfort zone		

3. Toegankelijkheid en privacy

relatie patiënt tot zorgverlener	ja	nee
contact op uitnodiging		
visueel contact		
elektronische middelen		
open contact		

Relatie tot medepatiënt en buitenwereld

van toepassing	ja	nee
privé		
medepatiënt welkom		
buitenstaander welkom		

4.1. Permanente elementen

Onderwerp (haal door wat niet van toepassing is)

Vorm en schaal

landschap	park	patiotuin	terras / balkon
...	...	...	...

Visueel contact met omgeving

muur	hekwerk	glas	greppel
------	---------	------	---------

Uitzicht

op de omgeving	op natuur	op stad / dorp	geen uitzicht op de omgeving
...	...	...	...

4.2. Flexibele elementen

Onderwerp (haal door wat niet van toepassing is)

bomen	...	...	...	...	...
bloemen	...		...	...	...
kruiden, moestuin	...	...	...	...	...
water	...	...	...	...	...
meubilair		...	...	...	...

Buitenruimte - knipvel voor het vlekkenplan

